

suop. lokaal. 1934.

Helmer Salmo.

Kaivaukset Nousiaisten Moision Myllymäessä v. 1934.
=====

Kaivaukset Nousiaisten Moision Myllymäessä vuonna 1934.
=====

Kertomukseen liittyy 37 karttaa, 36 kuvaa ja esineet n:o 9892:1-553.

Tutkimustöissä olivat apulaisina maisterit M. Dreijer ja Ella Kivikoski (1 pv.), ylioppilaat C. F. Meinander ja J. Voionmaa.

Nousiaisten Moision Myllymäen asemasta on allekirjoittanut tehnyt selkoa kertomuksessaan vuodelta 1930 jolloin kävin valtion-
arkeologin määräyksestä paikkaa tarkastamassa ja suorittamassa koekaivauksia mahdollisten tutkimusten varalta (ks. yleiskuvia 1-3 tässä kertomuksessa). Samalla toin myös museoon kalmistosta aikaisemmin talteenotetut esineet n:o 9142. Seuraavana kesänä suoritti tohtori S. Pälsi paikalla n. 25 m² laajuisen kaivauksen. (Esineet n:o 9228). Hän rajoitti tutkimuksensa polttokerrokseen jättämällä kuitenkin kalmiston kiveyksen koskematta myöhempiä tutkimuksia varten. Kaivaustensa yhteydessä oli tohtori Pälsi kiviladelman alta keksinyt 2 ruumishautaa, jotka hän myös tarkasti. Hänen kehoituksestaan poisti allekirjoittanut ensin mainitun polttokalmiston kiveyksen (kuva 4) siltä varalta, että niiden alle kätkeytyisi useampia ruumishautoja, mikä epäilyksien yhteydessä osoittautuikin oikeaksi.

Piirtämälläni yleiskartalla olen yhtenäisellä mustalla viivalla erottanut tohtori Pälsin tutkiman alueen allekirjoittaneen v. 1934 kaivamasta. Aikaisemmin tutkitun kalmiston kiviä en enää merkinnyt kartalle, koska se oli tehty vuonna 1930. Kivien alta paljastui Pälsin tutkimien kahden haudan lisäksi 8 uutta hautaa, nimittäin n:ot 1 - 6, 10 ja 15; kaksi viimeksimainittua toisiinsa pahasti sekaantuneina. (Valokuvat 15-23, 27).

Hautojen suunta oli suunnilleen itä-länsi. Kuten yleensä tässä kalmistossa, olivat mainitut haudat löytököyhiä ja osaksi sekkaisia, s.o. joutuneet myöhemmän hautauksen tai jonkun muun seikan vuoksi tuhon omaksi, niin että luurangon osat ja esineet olivat joutuneet sinne tänne haudan eri osaan. Yksityiskohdista katso hautojen erikoiskarttoja. Paraiten olivat säilyneet haudat 1-2 ja 6, varsinkin viimeksimainittu, jossa arkun naulat vielä olivat alkuperäisessä asemassaan (kuva 23 ja erikoiskartta). Haudoissa 5, 10 ja 15, joissa m.m. oli vaatteiden pronssikierrettä, oli epäjärjestys aivan täydellinen.

Jo tätä aluetta tarkastettaessa kiinnitti huomiota se seikka, että ruumishaudat olivat koskemattoman kiviladelman alla, s.o. polttokalmiston on täytynyt syntyä myöhemmin kuin ruumishaudat. Tohtori Pälsin allekirjoittaneelle suullisesti antamien tietojen mukaan oli nokimaan yhtenäisyys siksi selvä, ettei voi ajatella sen läpi myöhemmin kaivetun hautoja. Tarkastamiensa ruumishautojen yhteydessä hän jo oli edellä esitetyistä syistä epäillyt kenttäkalmistoa ruumishautoja nuoremmaksi. (Ks. Pälsin ottamia valokuvia ja kaivauskarttaa, joista käy selville kiviladelman tiheys). Tältä alueelta löydetyt esineet on merkitty kartoille numeroilla 1-89, ruuduista 1 ja 2 lähtien osittain myös ruuduttain.

Koskemattonta kalmistoaluetta tutki allekirjoittanut n. 180 m.² Maanpinnalta pistäytyi esiin sieltä taalta suurempia kiviä, mitään yhtenäistä kiveystä ei ollut vielä pinnalla erotettavissa, vasta sitten kun pintaturve oli poistettu paljastui kaivausalueen luoteisosassa laaja yhtenäinen kivikenttä (ks. yleiskarttaa) muodostettu erikokoisista kivistä, toiset niistä raskaampia kuin mitä mies jaksaa kantaa; siellä taällä oli sitäpaitsi kiinteä maakivi. Kiviä oli paikatellen kolmessakin kerroksessa. Nokista maata oli toisin kohdin runsaasti, eniten ruuduissa VI-IX:6-9 (kartalla on nokialue rajoitettu punaisella katkoviivalla).

Samanlaisia nokiläiskiiä oli myös kaivausalueen kaakkoisosassa vähemmän kivitetyllä alueella (yleiskartta, valokuva 5). Ruudussa VII:9 oli runsaimmin palaneita luunsiruja (merkitty kartalle vihreällä) ja suuri määrä pronssikuonaa (merkitty punaisella). Samoilta vaiheilta löydettiin myös useita esineitä, m.m. molemmat Kalmarissa 1100-luvun puolivälissä lyödyt brakteaattit. Ne olivat pintakivien alla, nokikerroksessa, eivätkä ole voineet joutua sinne myöhemmin. Muuten jakaantuivat löydöt kiveyksen puitteisiin tasaisesti. Jonkun verran runsaammin ehkä kuitenkin taas kalmiston luoteisnurkkauksessa, josta parhaat, mutta samalla vanhemmat esineet tulivat päivänvaloon aivan kivi-kerroksen päältä ja enimmäkseen läheltä maanpintaa. Nokikerrosta ei täällä sanottavammin näkynyt. Samantapainen oli kalmiston pohjoisreuna, josta sieltä taältä tuli arvokkaampi löytö, m.m. hopeakoristeinen keihaänkärki ruudusta IV:11 n. 20 cm syvyydestä

Allekirjoittanut sai polttokalmistosta sen käsityksen, että siihen olisi haudattu useampaan eri otteeseen. Vanhempaa aikaa edustaisivat ne esineet, jotka löydettiin kaivausten pohjois- ja luoteisosista. On mahdollista, että tähän aikaan on myös kätkeyty siihen osaan kalmistoa, jossa kivikerrostuma on suurin (kartalle merkitty ensimmäisen kerroksen kivet mustalla, toisen punaisella ja kolmannen vihreällä värillä), silloin voisi ymmärtää sellaisen tasavartisen soljen kuin 9892:181 löytymisen läheltä 1100-luvun brakteaatteja; sillä tuskin voi otaksua tämän soljen eläneen ^{siis} siksi myöhään. Solki tavattiin 42 cm syvyydestä, mikä puolestaan todistaa sen kuuluneen alempaan kiviladellamaan (brakteaatit esim. olivat heti pienien pintakivien alla). Myöhemmin olisi paikalle kätkeyty uudestaan polttamalla vainajia, miltä ajalta siis ylemmät esineet olisivat. Otaksumaani tukee myös polttokalmiston etelä- ja itäosan suhde ruumishautoihin. Kuten yleiskartalta huomaa olivat haudat 22, 23, 27 ja 28 kenttäkalmiston piirissä; yhtenäinen kivikerros nokimäkeen

peitti haudat. Nokikerroksen kattama oli niinikään hauta 17 kokonaisuudessaan ja osittain haudat 3, 7, 8, 9, 11, 12 ja 13 (ks. yleiskarttaa). Kiveys samoinkuin nokikerroskin oli siksi yhtenäinen, ettei kaivauksia suorittaessa voinut tulla muuhun tulokseen kuin että ne olivat hautoja nuoremmat, varsinkin hautaan 22 nähden oli asianlaita ilmeinen, yksin jo karttaa tarkastaessa näyttää siltä. Mikä on varsin mielenkiintoinen senvuoksi, että haudan esineet: miekka, kirves, solki, sormus y.m. ovat myöhäisiä, mitä nuoremman sitä kattavan polttokerroksen siis täytyy olla. Ikäero myöhemmän poltto- ja ruumishaudauksen välillä ei ole voinut olla suuri.

Toiset haudat keskittyivät pääasiassa kivettömälle kaivausalueen itäosalle. Kaikkien suunta on jotakuinkin itä-länsi. Toiset niistä olivat sekaisia. Pääkalloista päättäen niihin näyttää haudatun useampia henkilöitä (esim. haudat 13 ja 24). Merkilliseltä näytti se, että vaikka luut ja kalusto olivat epäjärjestyksessä, oli haudan muoto hautoja 13, 17 ja ennemmin mainittuja 10 ja 15 lukuunottamatta aivan eheä. Kapean muotonsa puolesta ovat haudat 17, 25 ja 26 outoja; vainaja on niissä voitu kätkeä ruuhentapaiseen arkkuun. Esim. haudassa 26 oli vain 2 naulaa, luultavasti kannesta. Yleiskartalle merkityt kuopat ovat myöhäisiä.

Esineet on merkitty kartalle ruuduttain juoksevassa numerojärjestyksessä.

Tutkimukset kestivät kesäkuun 5-21 p:ään.

Helsingissä lokakuun 5 päivänä 1934.

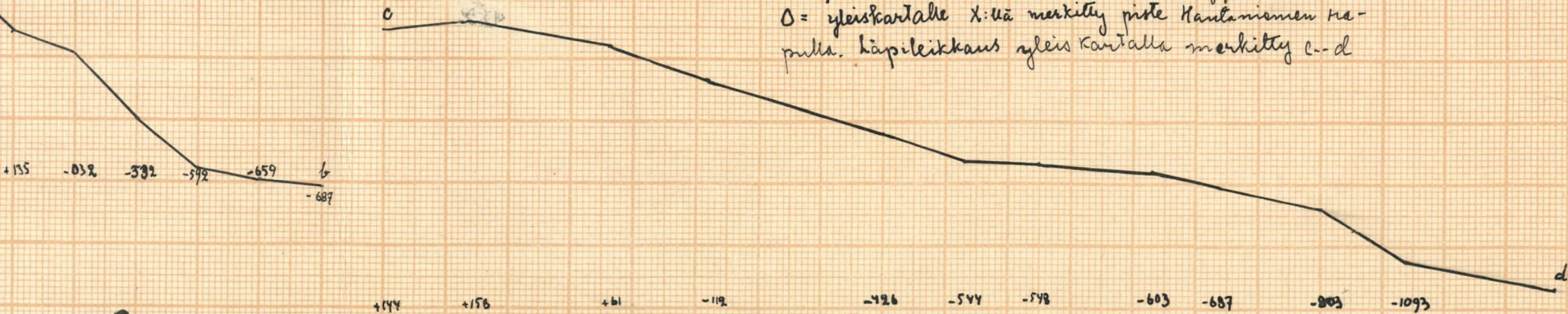
Helmer Salmo

Läpileikkaus Nousiasen Myllymäestä
 pintamittak. 1:1000 korkeusmittak. 1:1000
 0 = Myllymäen kaivauksiin käytetyn
 kiintopisteen korkeus. Läpileikkaus
 yleiskartalla merkitty a-b.

Läp
 0 =
 pultti

Läpileikkauksen Nonsiaisen Kappelimäestä
0 = yleiskartalla X:llä merkitty piste Hautaniemen ka-
pulta, läpileikkauksen yleiskartalla merkitty c-d

\bar{X} \bar{IX} \bar{VIII} \bar{VII} \bar{VI} \bar{V} \bar{IV} \bar{III} \bar{II} \bar{I} \bar{I}_a \bar{II}_a \bar{III}_a \bar{IV}_a \bar{V}_a

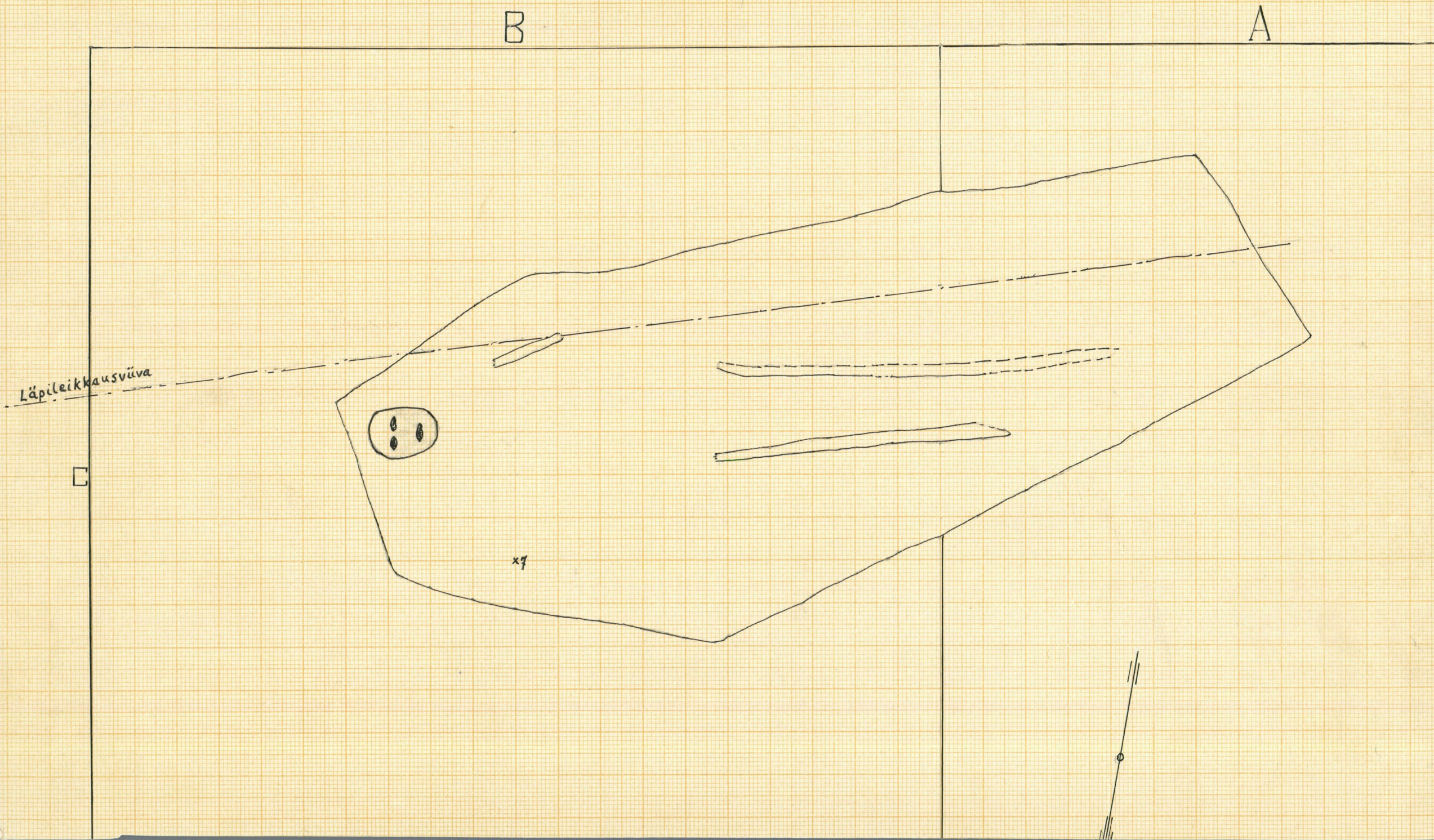
0.58 0.85	0.57 0.84	0.60 0.88	0.59 0.82	0.59 1.00	0.68 1.02	0.72 1.10	0.85 1.05	0.92 1.19	0.99 1.29	1.08	121	139	148	13
0.68 0.90	0.66 0.92	0.71 1.04	0.65 1.07	0.72 1.07	0.73 1.12	0.82 1.15	0.97 1.21	1.13 1.24	1.09 1.45	1.25 1.23	7.33	7.43	7.61	12
0.76	0.77 1.02	0.78 1.04	0.77 1.26	0.86 1.16	0.89 1.09	0.95 1.21	1.04 1.32	1.14 1.58	1.22 1.54	1.35 1.25	1.43	1.64	1.86	11
0.76 1.44	0.77 1.20	0.78	0.78	0.89 1.30	0.86 1.17	0.86 1.00	1.05	1.13	1.10	1.34	1.46	1.63	1.84	10
1.05 1.44	1.10 1.48	0.93	0.85	0.86	0.97 1.53	1.14 1.58	1.20 1.60	1.35 1.59	1.36 1.74	1.47 1.88	1.64	1.79	1.96	9
1.14 1.56	1.18 1.55	1.02	0.86	0.87 1.53	1.06 1.56	1.16 1.71	1.25 1.72	1.37	1.54	1.63	1.79	1.94	2.07	8
1.45 1.78	1.14 1.74	1.18	1.07 1.64	1.24 1.72	1.27 1.72	1.29 1.88	1.34 1.95	1.56	1.76	1.86	1.96	1.98	2.17	7
1.77 1.98	1.47 1.84	1.53 1.86	1.42 1.75	1.62	1.56 1.97	1.59 1.98	1.71	1.85	1.88	2.02	2.13	2.29	2.40	6
1.81 1.94	1.73 1.96	1.73 1.94	1.70 1.95	1.68 2.01	1.75 2.02	1.84 2.12	1.84 2.14	1.94 2.24	2.00 2.33	2.12 2.42	2.31	2.47	2.64	5
1.88 1.97	1.73 2.05	1.82 2.01	1.88 2.06	1.96 2.10	2.28	2.00 2.16	1.96 2.10	2.05 2.30	2.17 2.45	2.38 2.54	2.55	2.59	2.77	4
1.76 2.10	1.75 2.10	2.06 2.13	1.86 2.18	1.94 2.27	2.01 2.28	2.07 2.34	2.23 2.59	2.39 2.59	2.37 2.67	2.50 2.88	2.71	2.81	3.03	3
			1.98	1.94	2.11	2.23	2.34	2.35	2.54	2.68	2.80	3.04	2	
			2.22	2.32	2.38	2.48	2.62	2.57	2.78	2.97	3.10	3.20	1	
								2.51	2.62	2.80	2.99	3.23		

Nousiainen Moisio Myllymäki

V:n 1934 kaivausalueen suunnituskartta

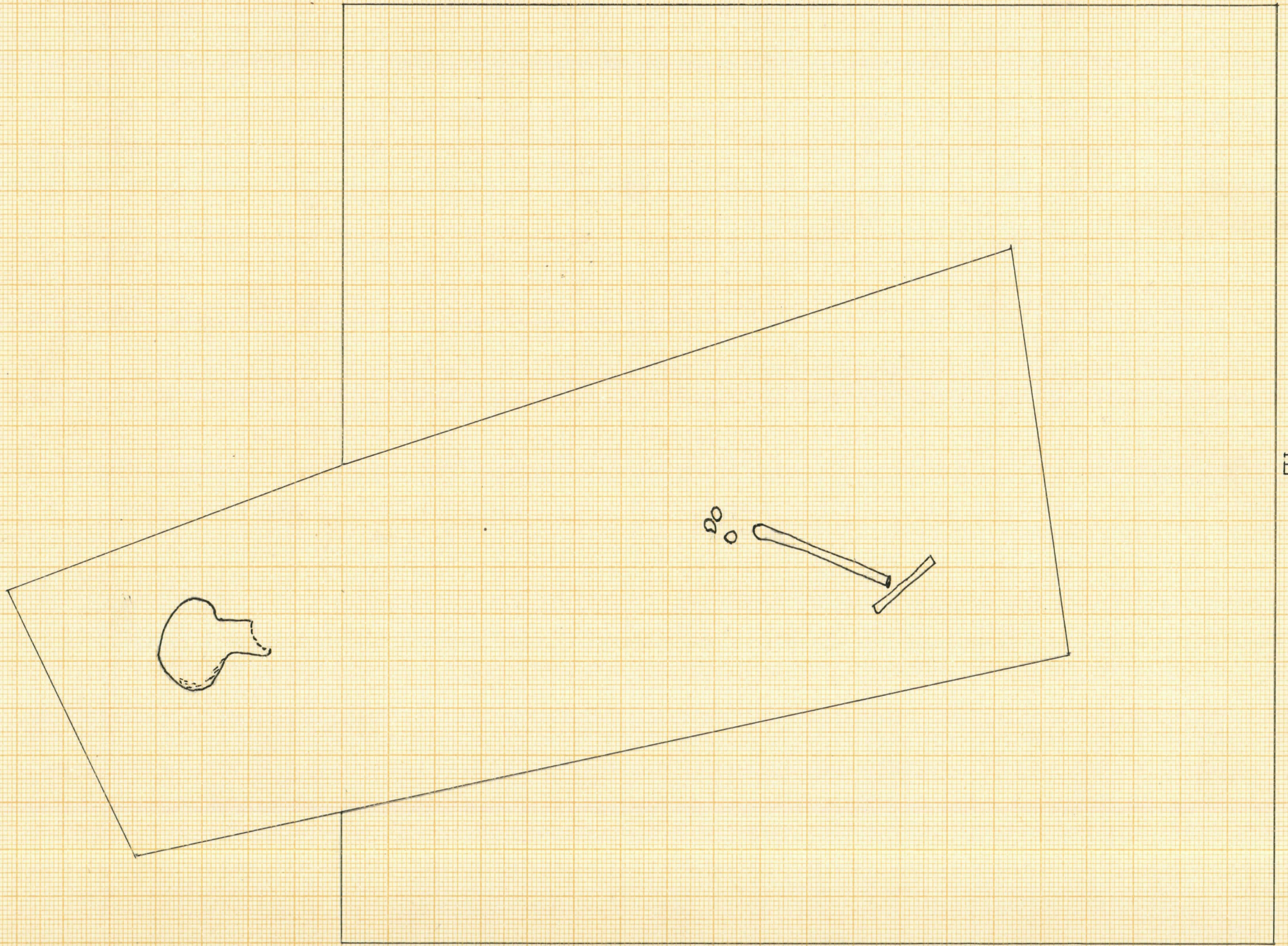
Nousiainen Moisio

Hauta 1

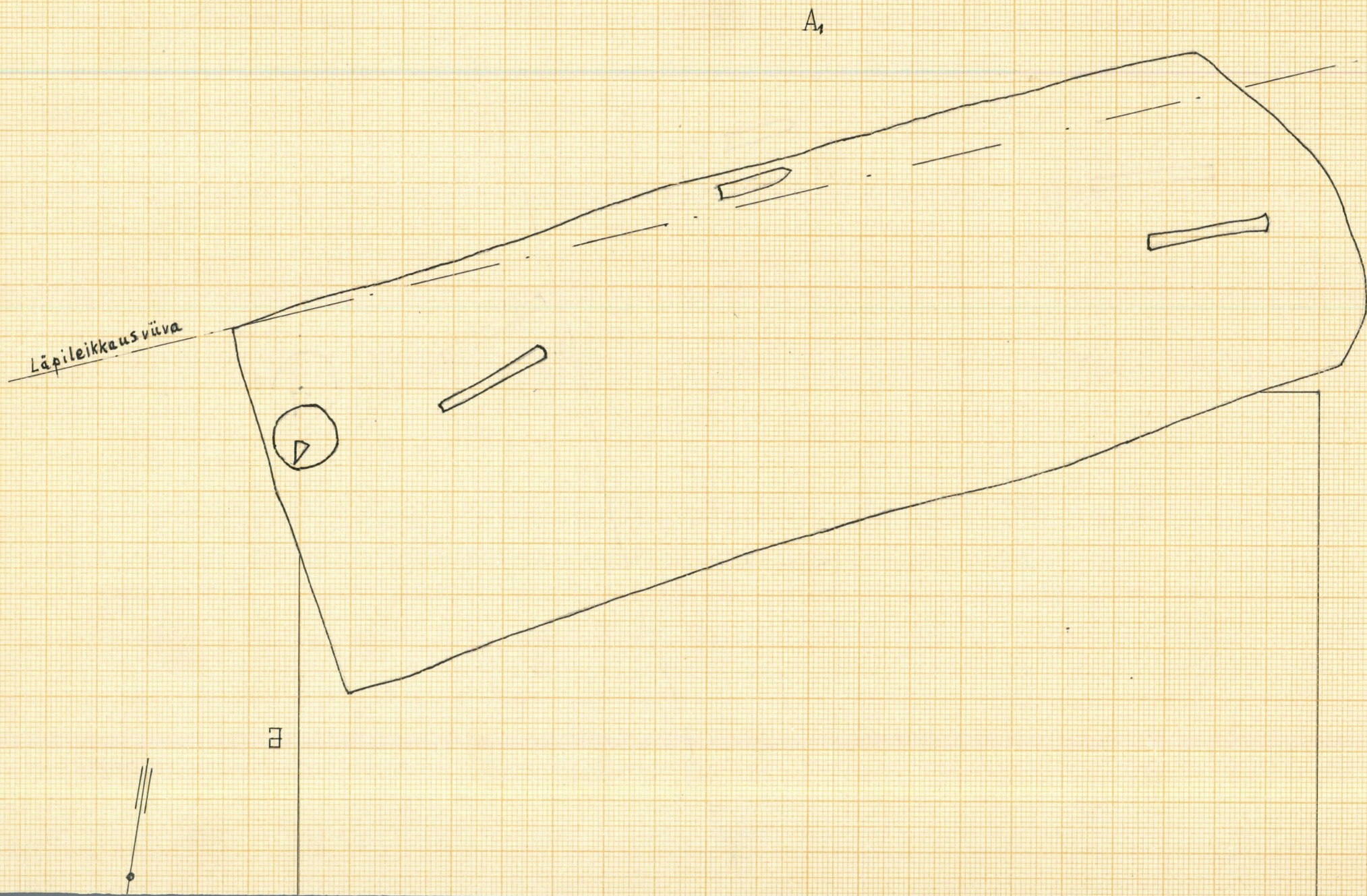
Nousiainen Moisio Hauta 2

A₁

□

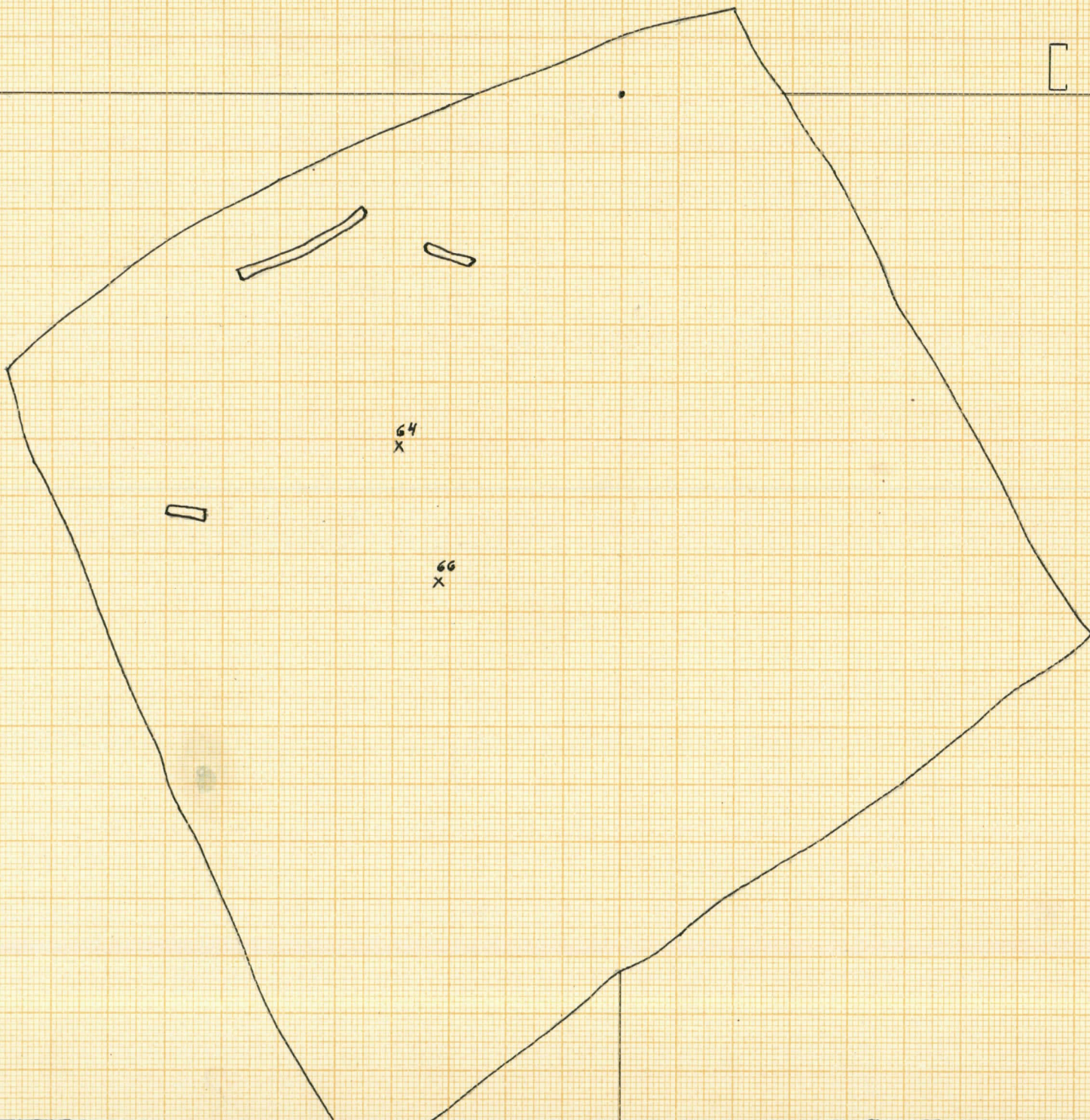
Nousiainen Moisio Haupa 3

Nousiainen Moisio Hauta 4

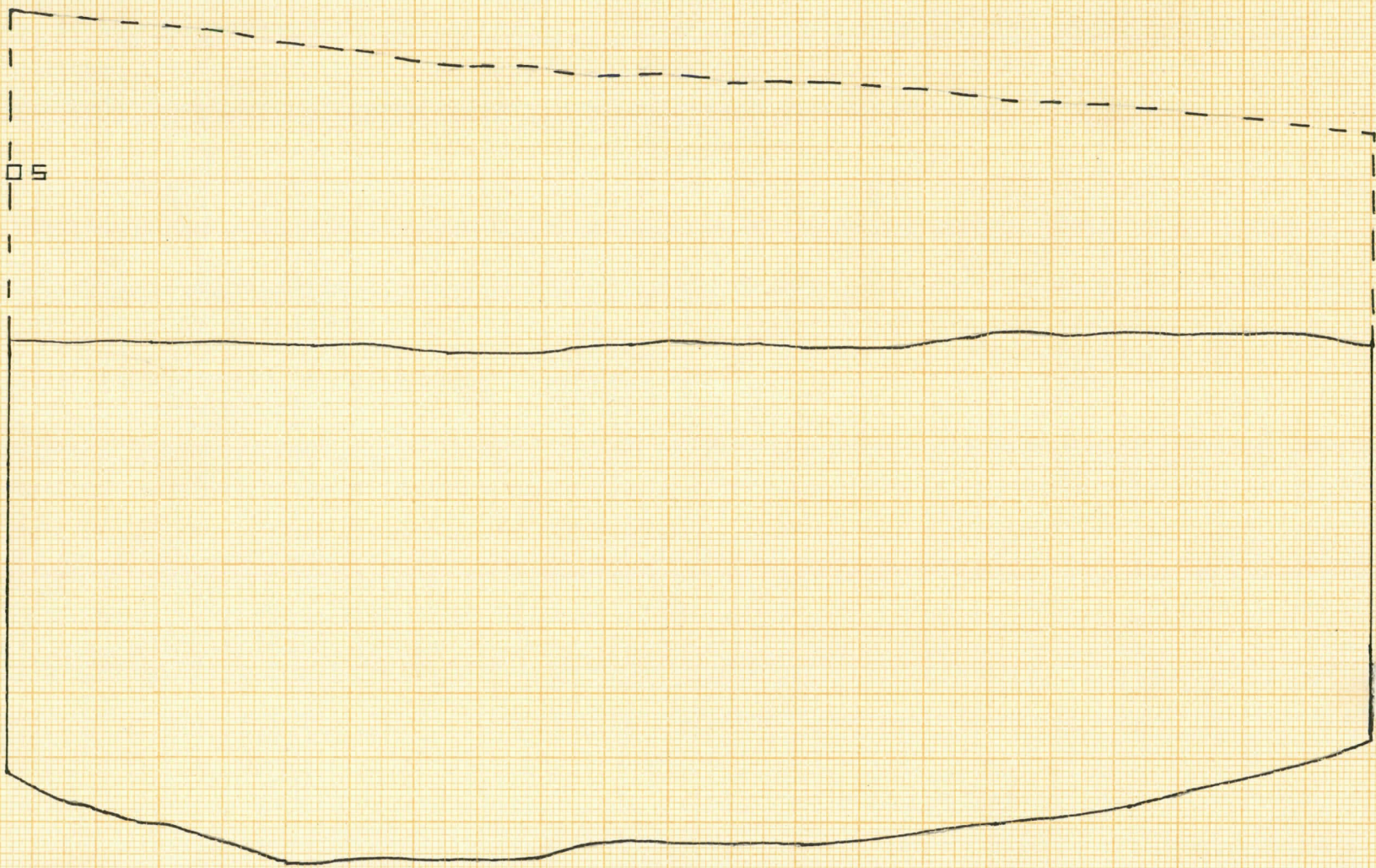
D

C

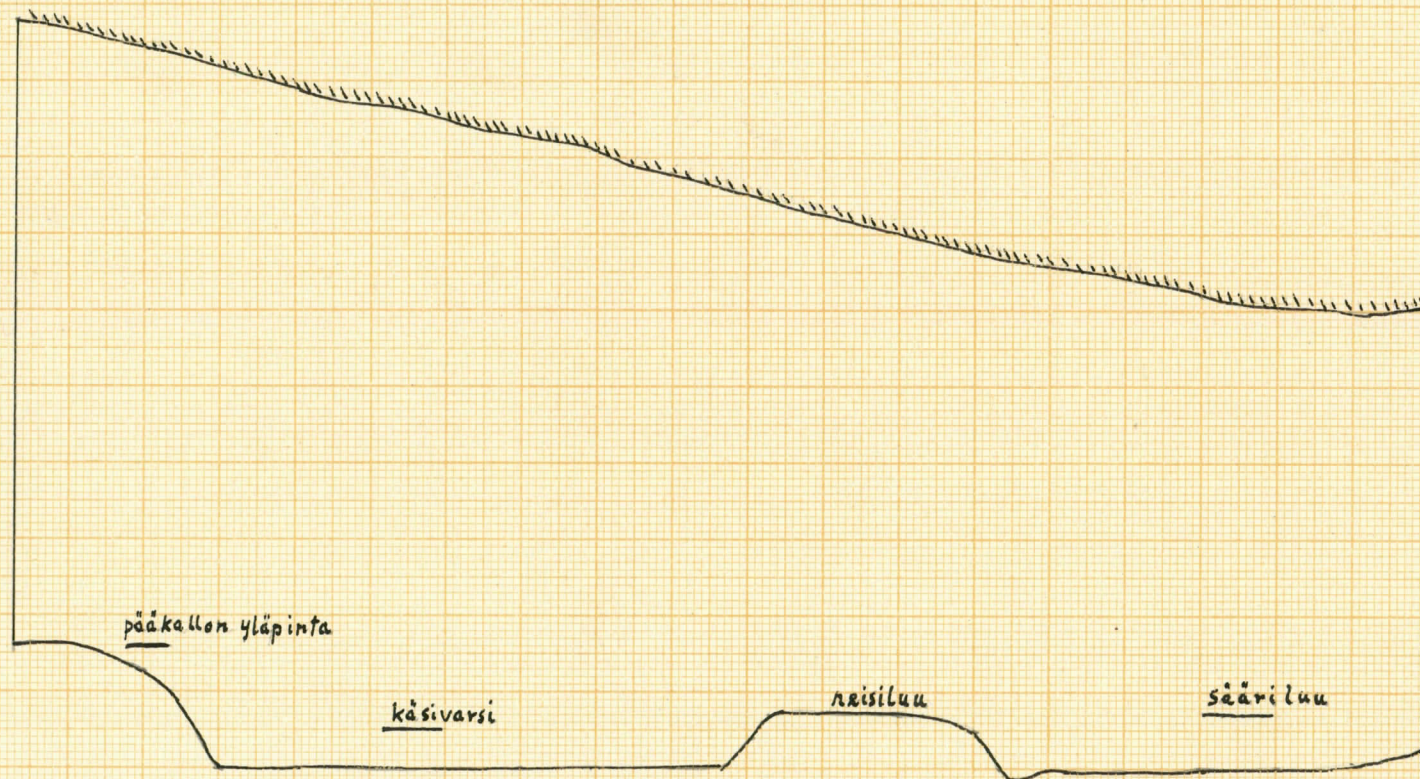
b

Pälsin
tulkimakerros

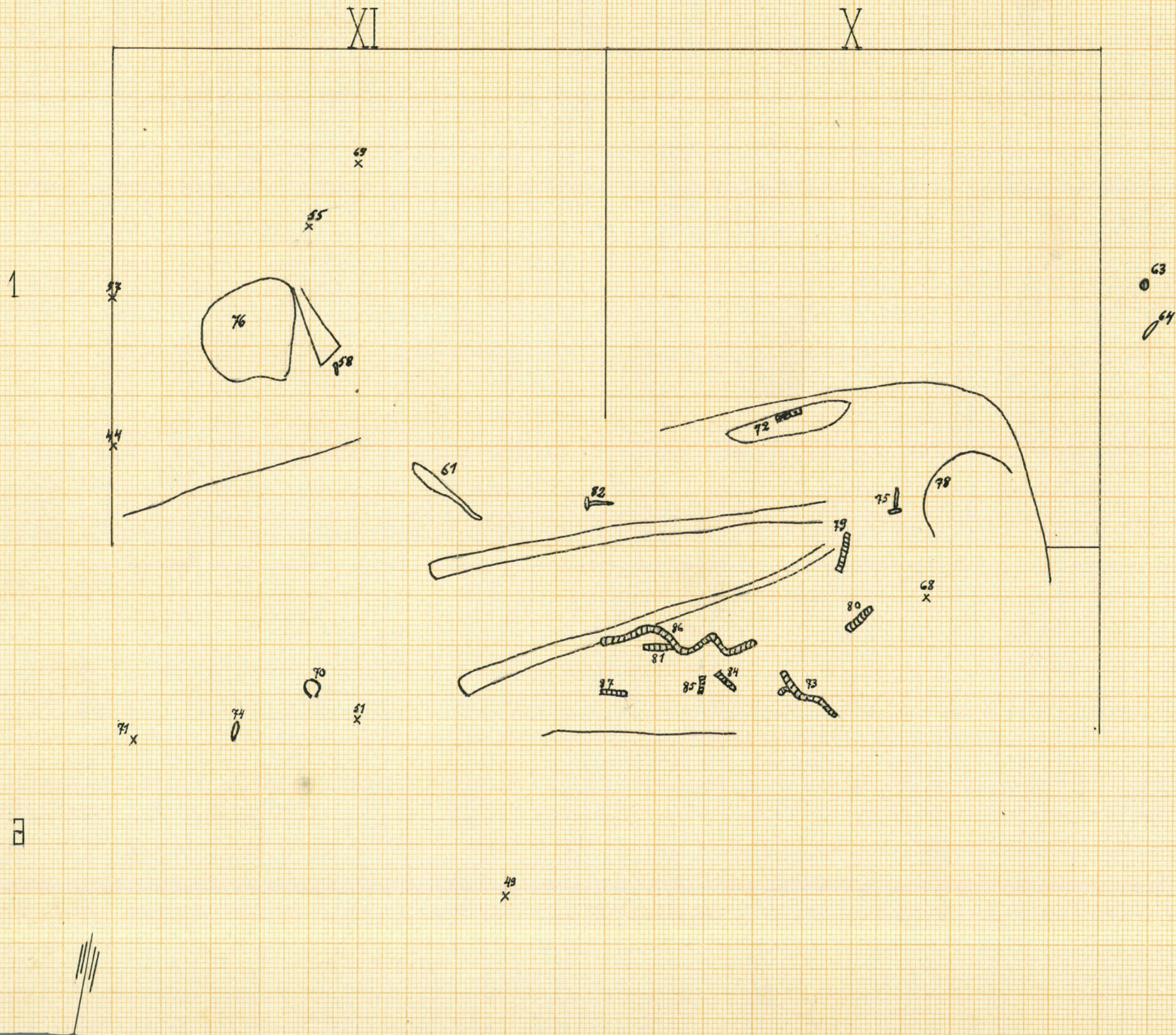

Nousiainen Moisio
Läpileikkaus haudasta 1

Nousiainen Moisio
Läpileikkaus haudasta 3

Nousiainen Moisio
Hautaus

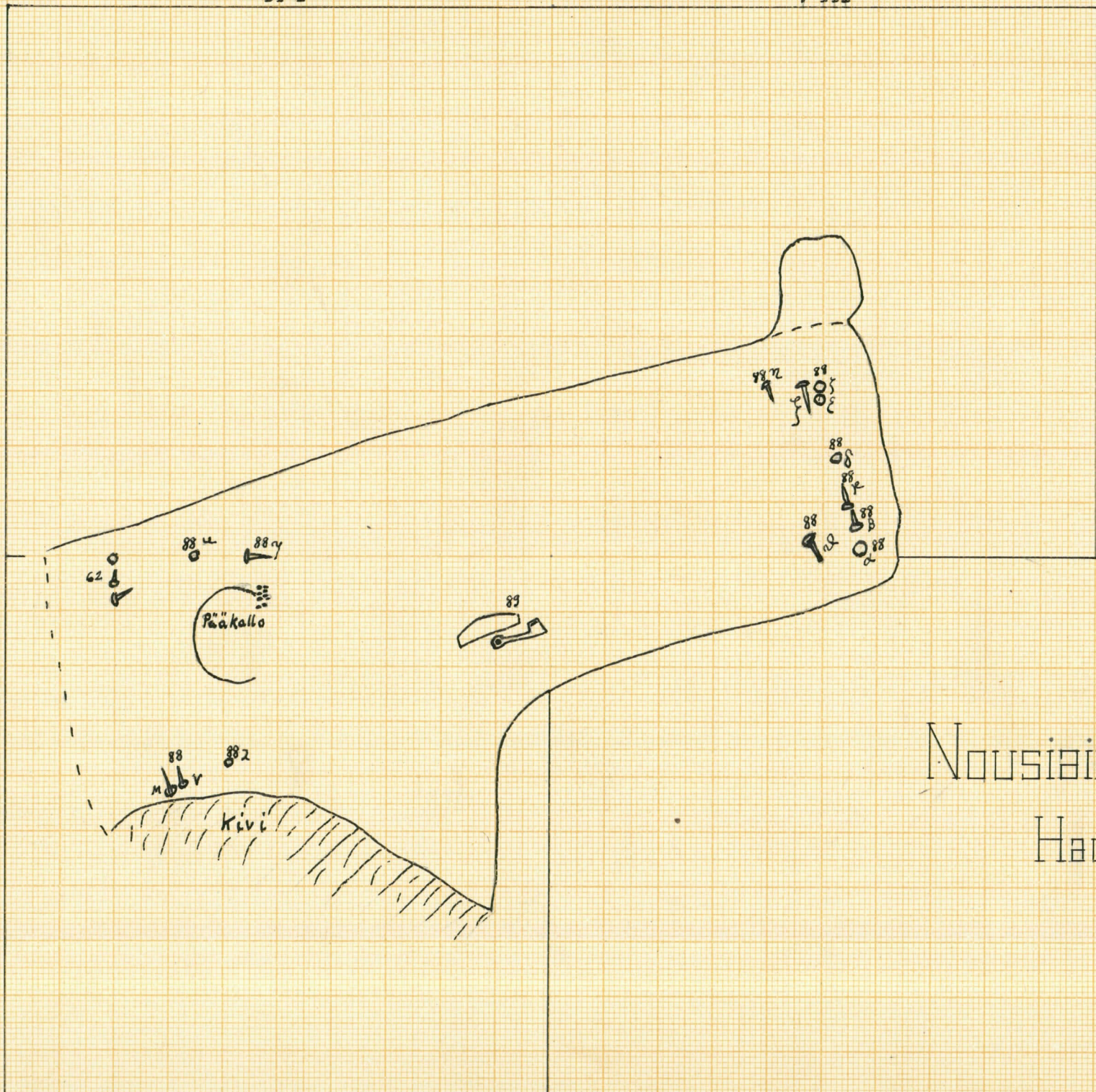

IX

VIII

1

2

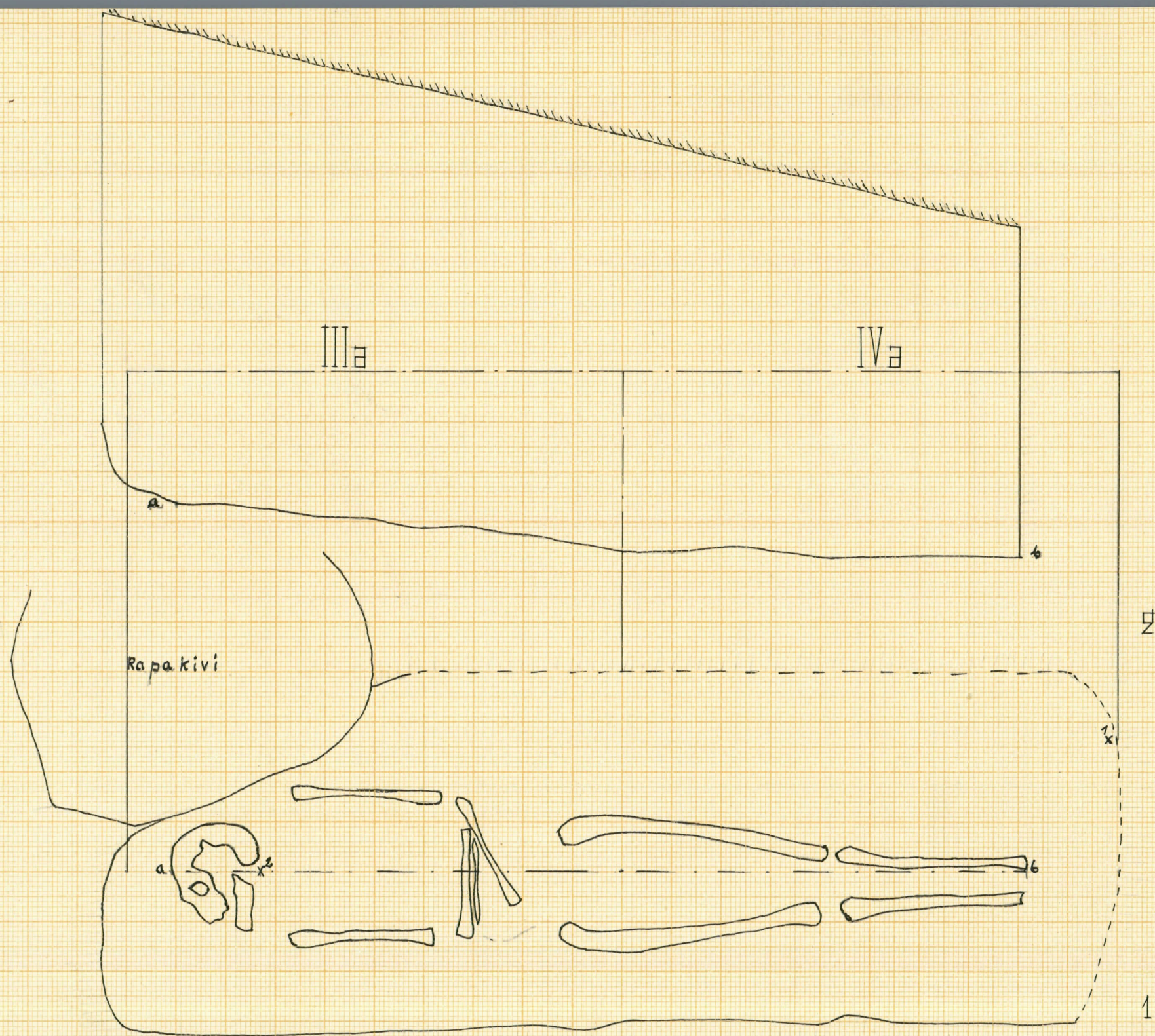

Nousiainen Moisio
Hauta 6

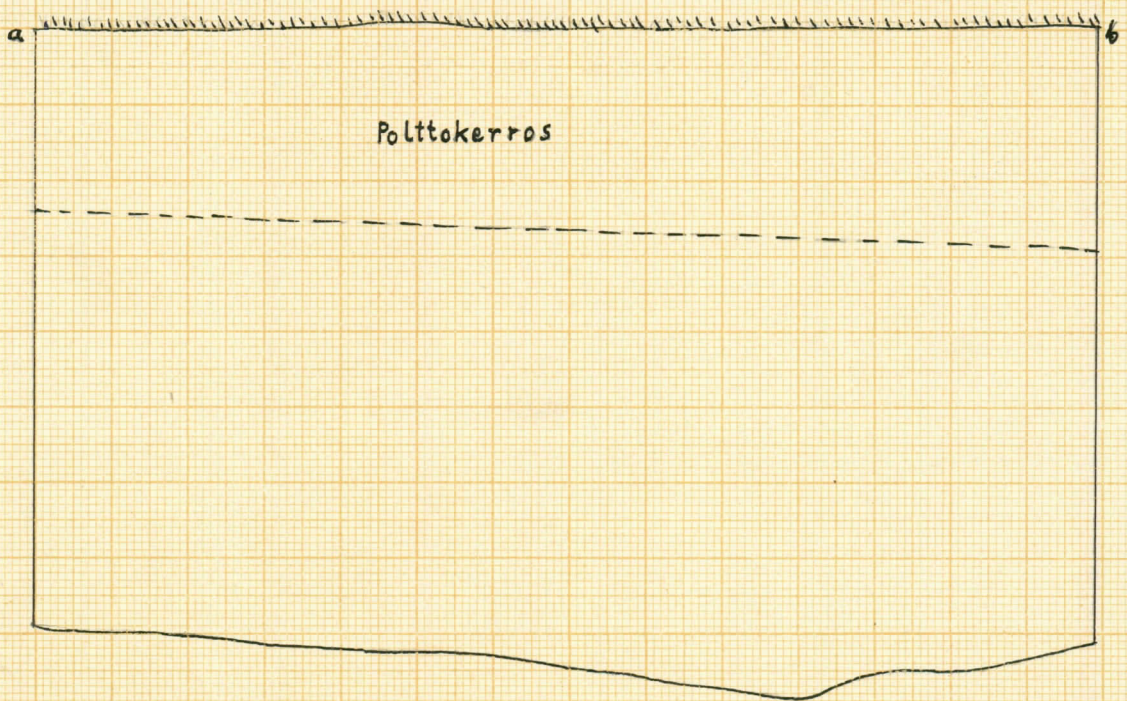
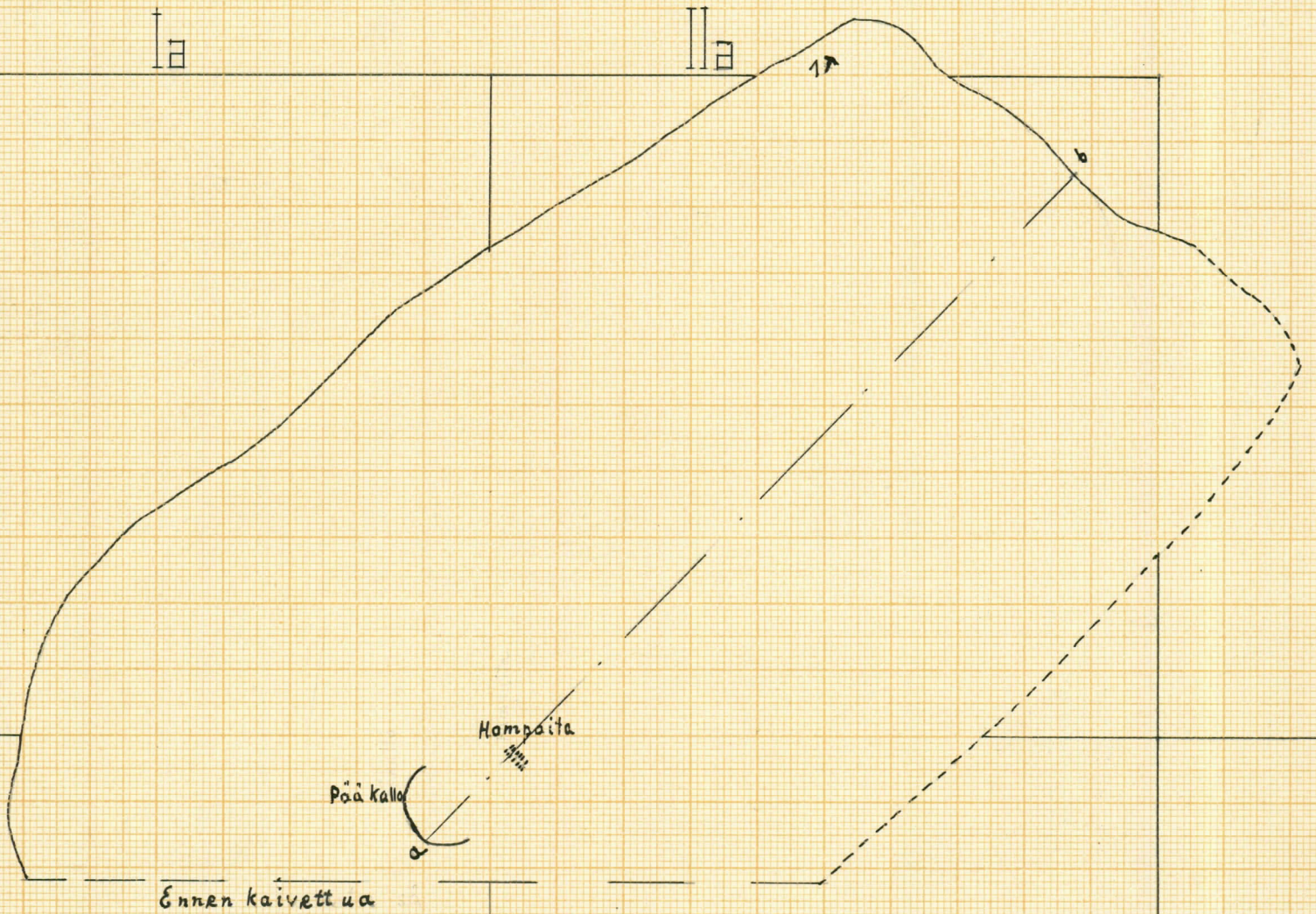
Nousiainen Moisio

Hauta 7
ja sen läpileikkaus

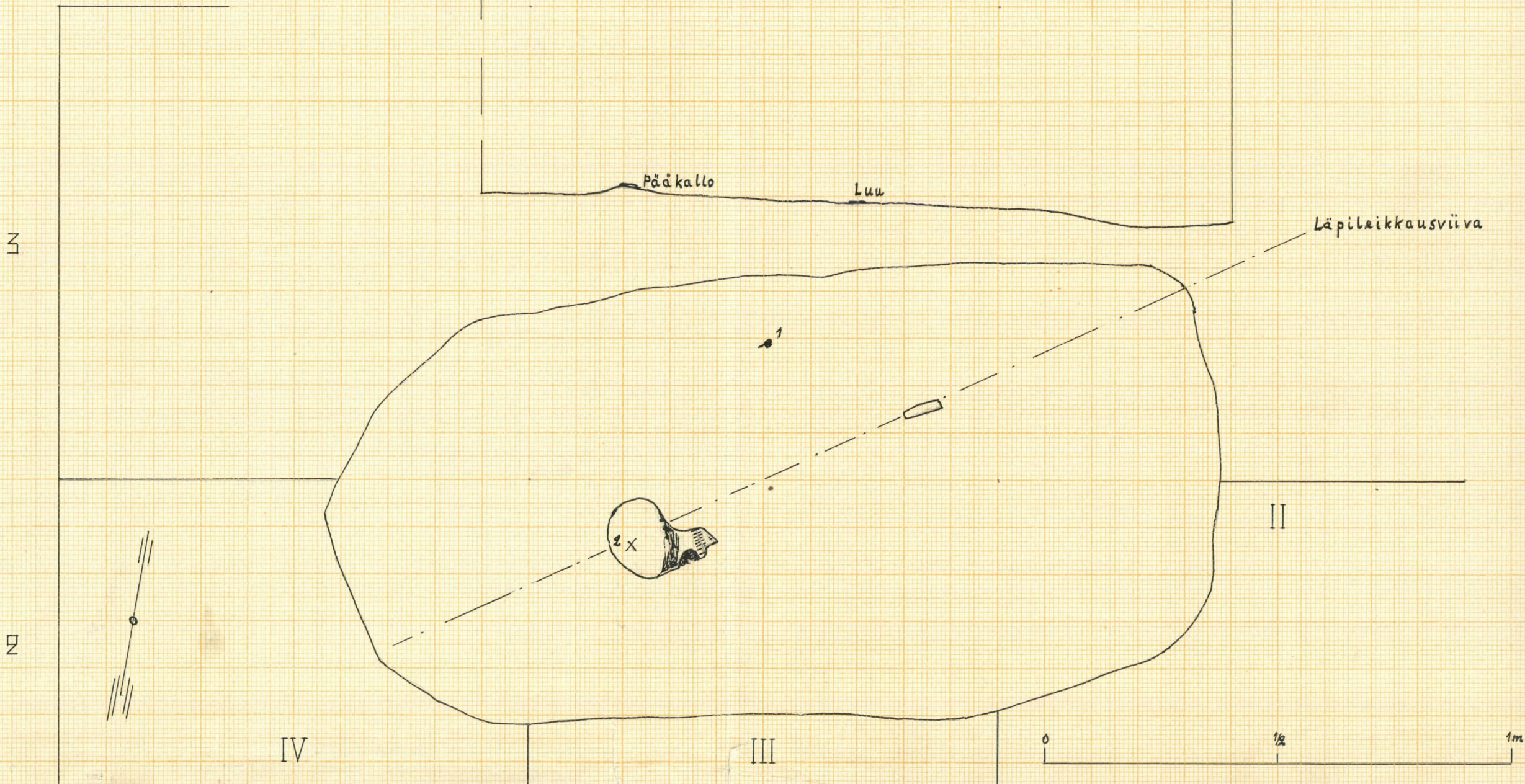
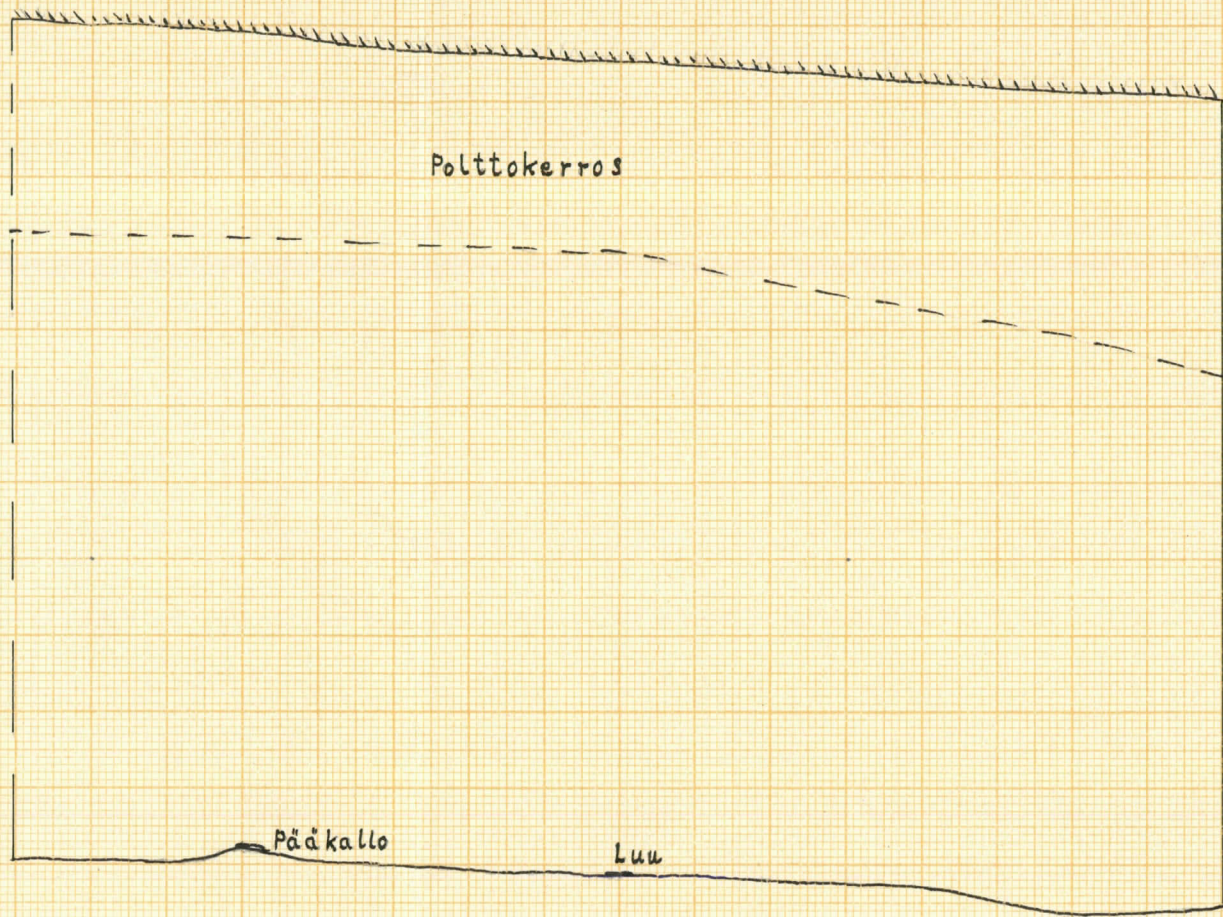

Nousiainen Moisio

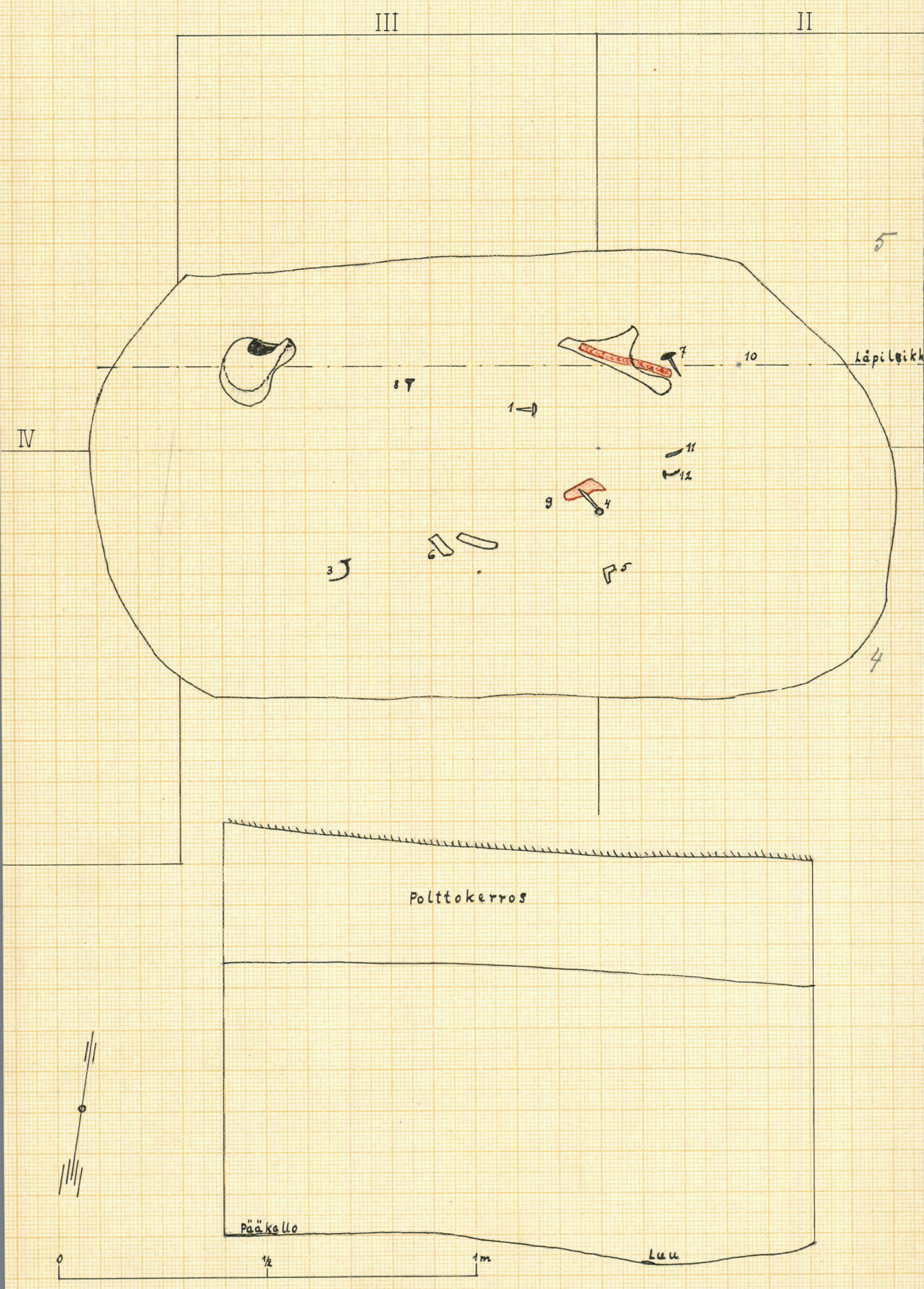
Hauta x = 8
ja sen läpileikkaus

Nousiainen Moisio
Hauta 9
ja sen läpileikkaus

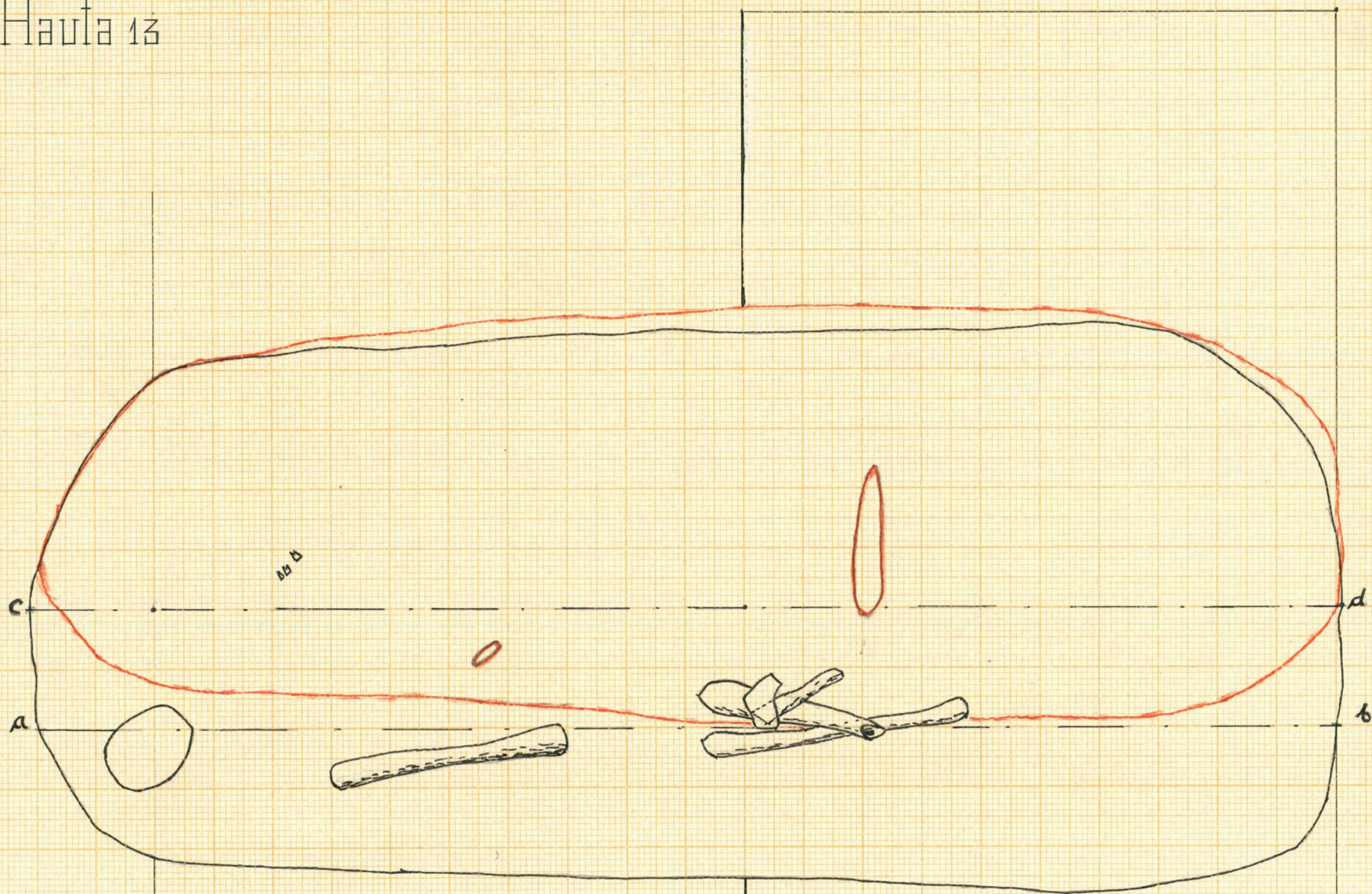
Nousiainen Moisio Hauta 11 ja sen läpileikkaus

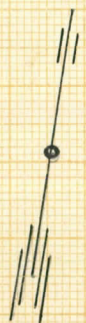
Nousiainen Moisio

Hauta 13

4

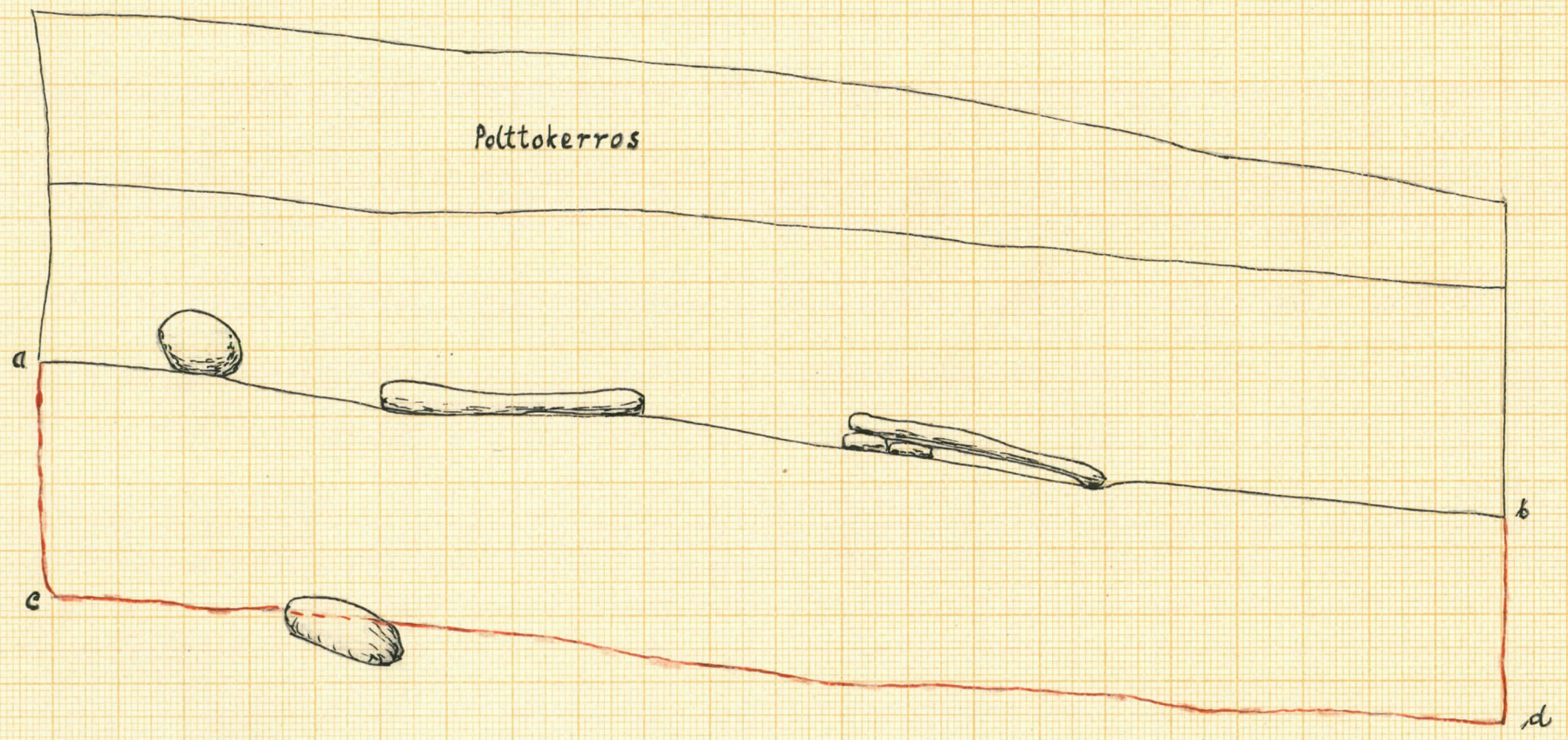

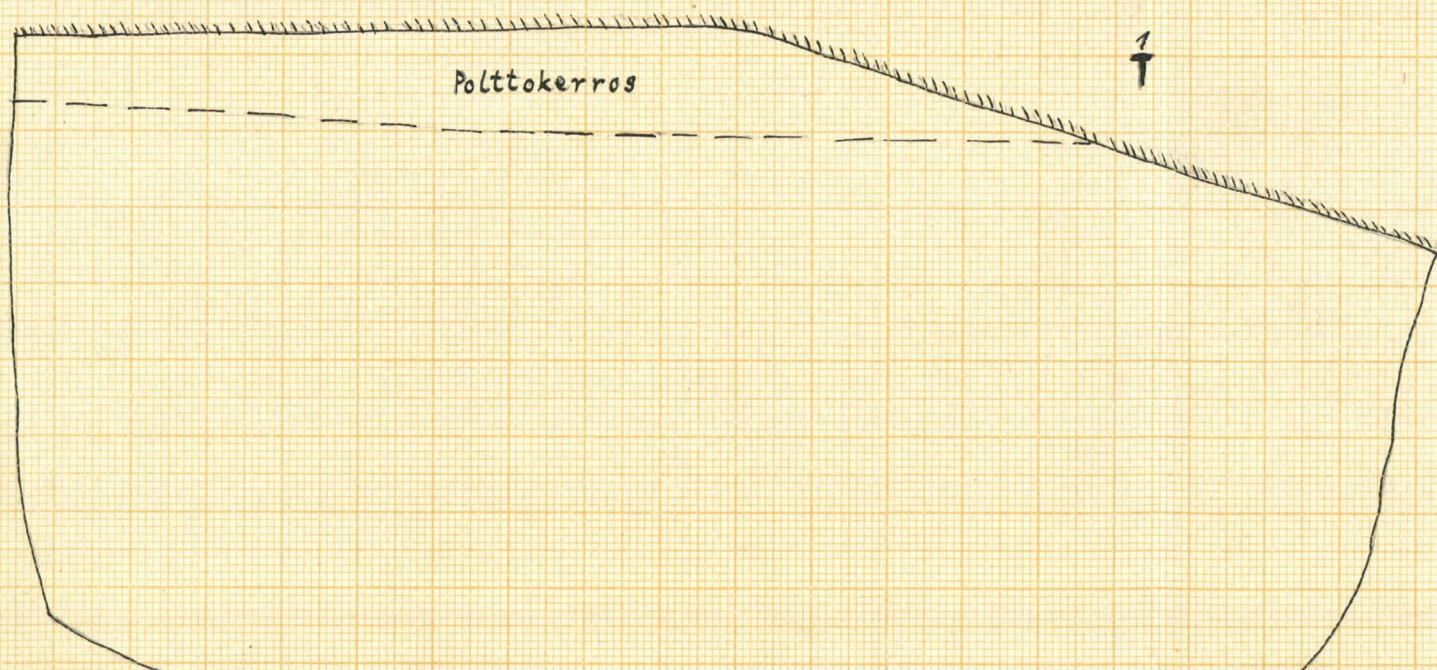
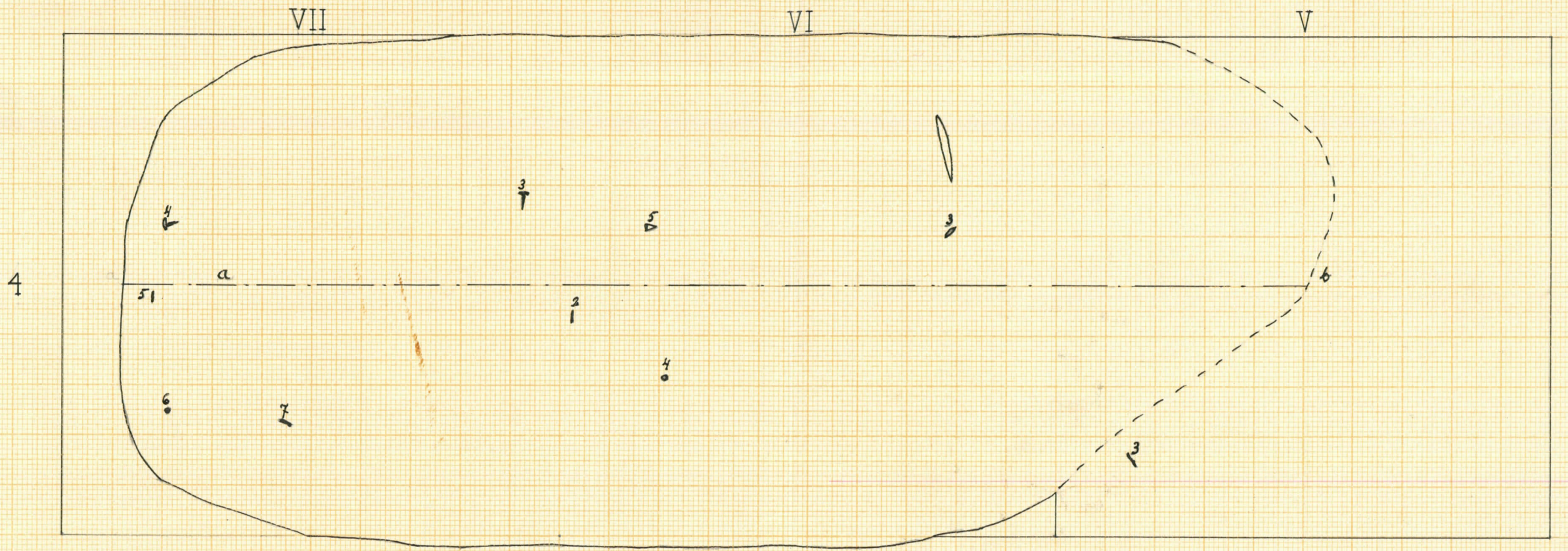
3

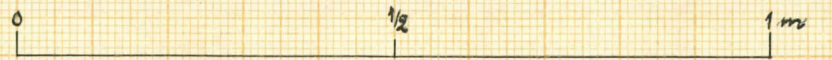
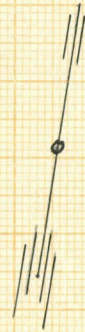
Nousiainen Moisio

Haudan 13 läpileikkaus

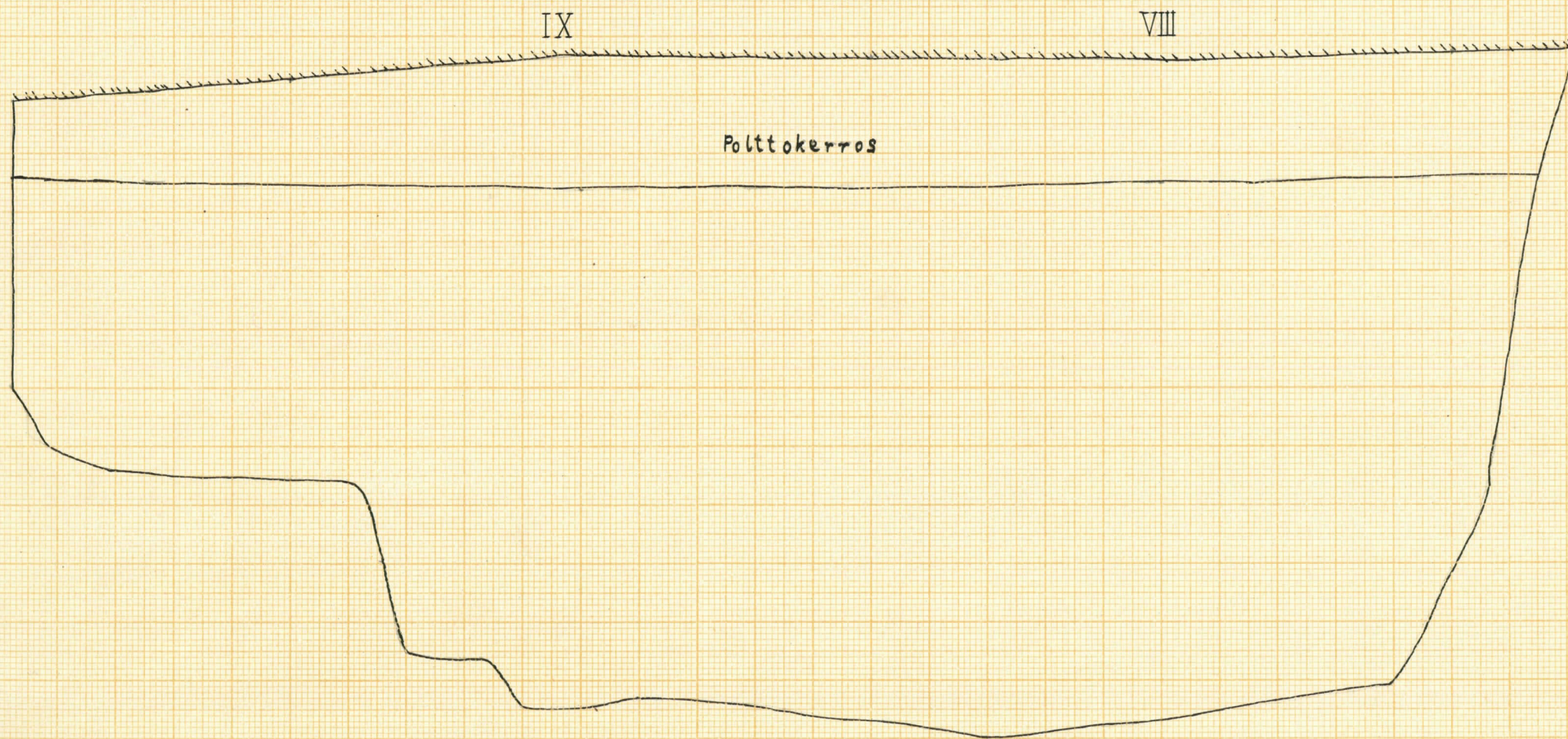

Nousiainen Moisio
 Hauta 14
 ja sen läpileikkaus

Nousiainen Moisio
Haudan 17 läpileikkaus

5

4

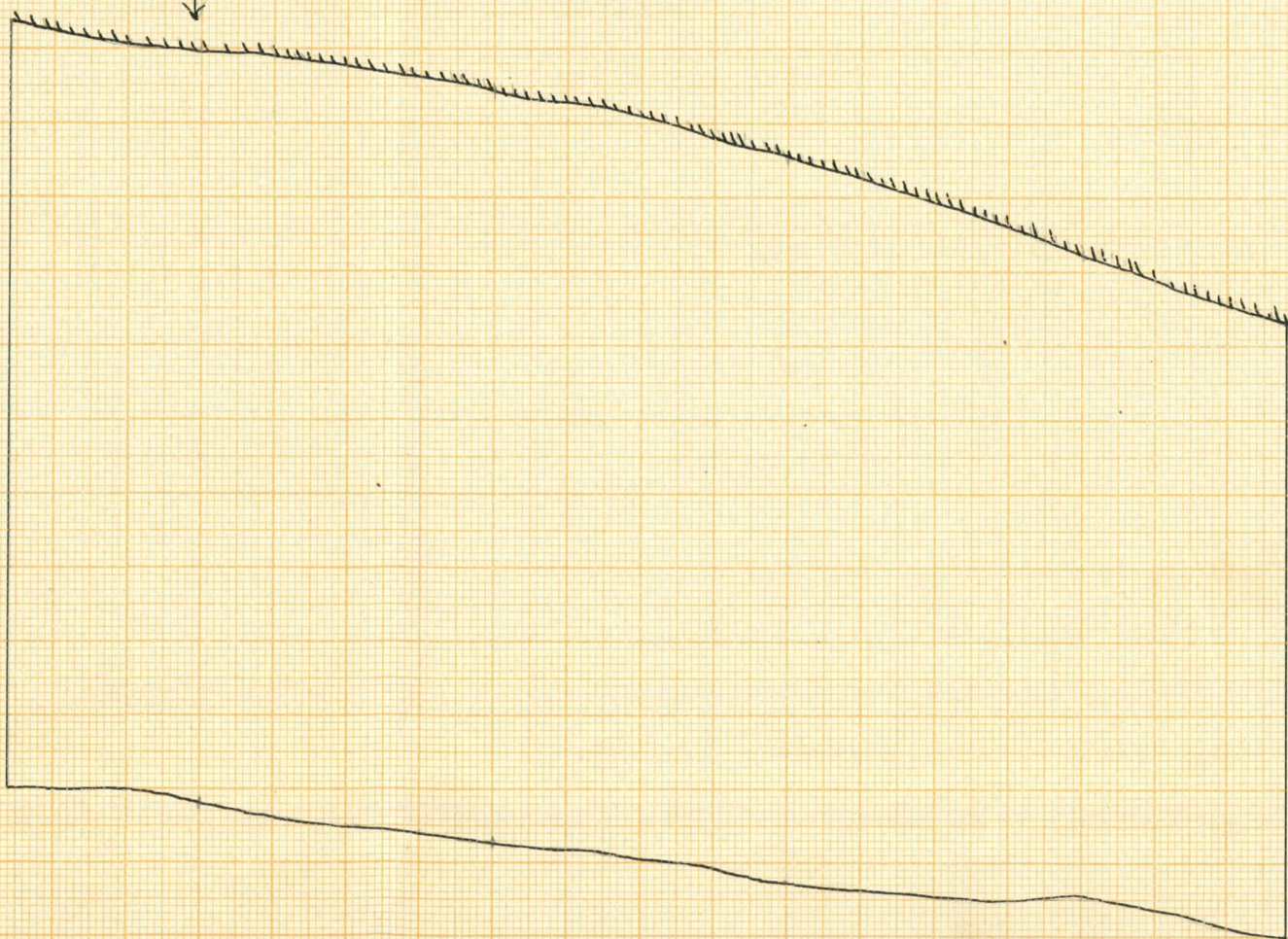
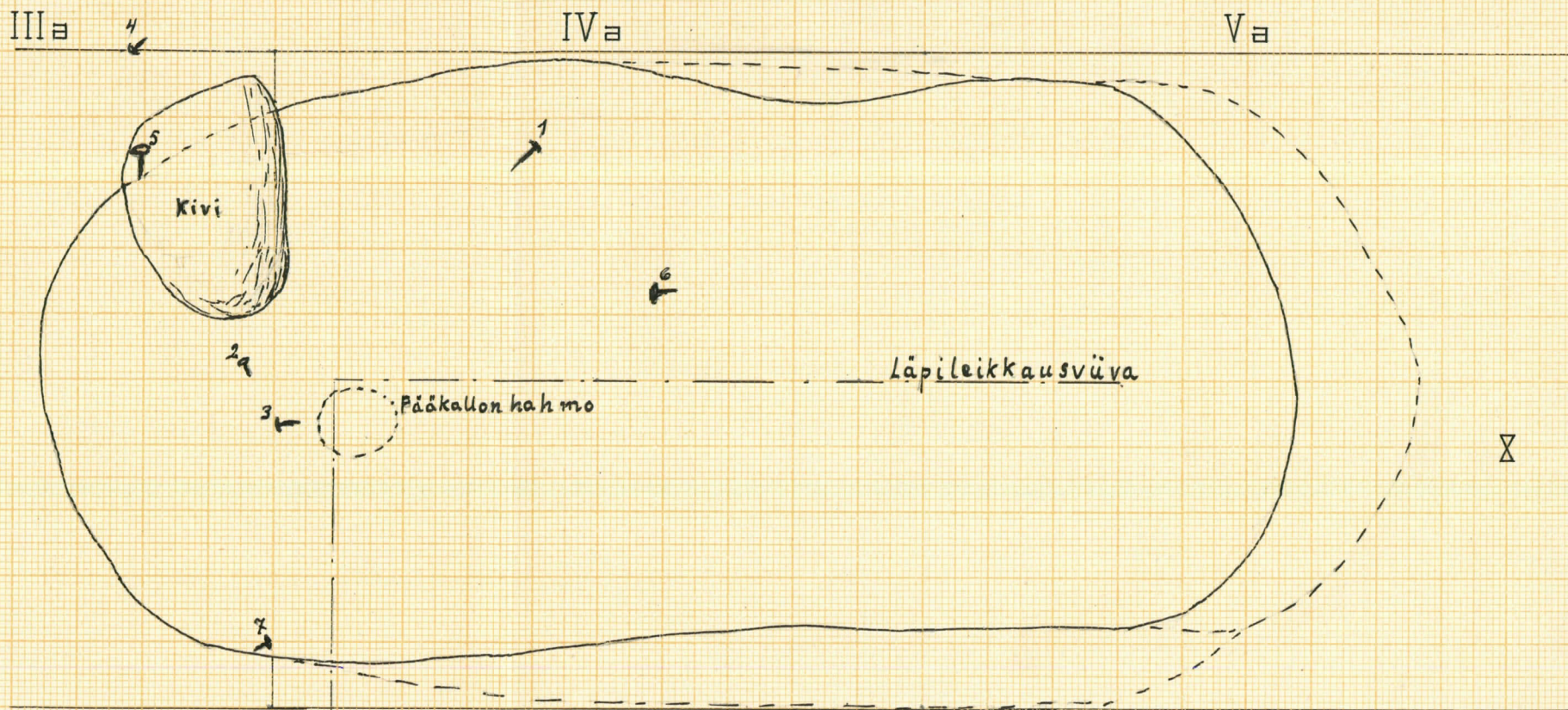
Nousiainen Moisio

Hauta 17

⊙: naulankärki ylöspäin

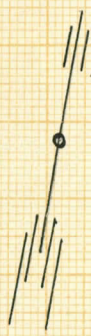
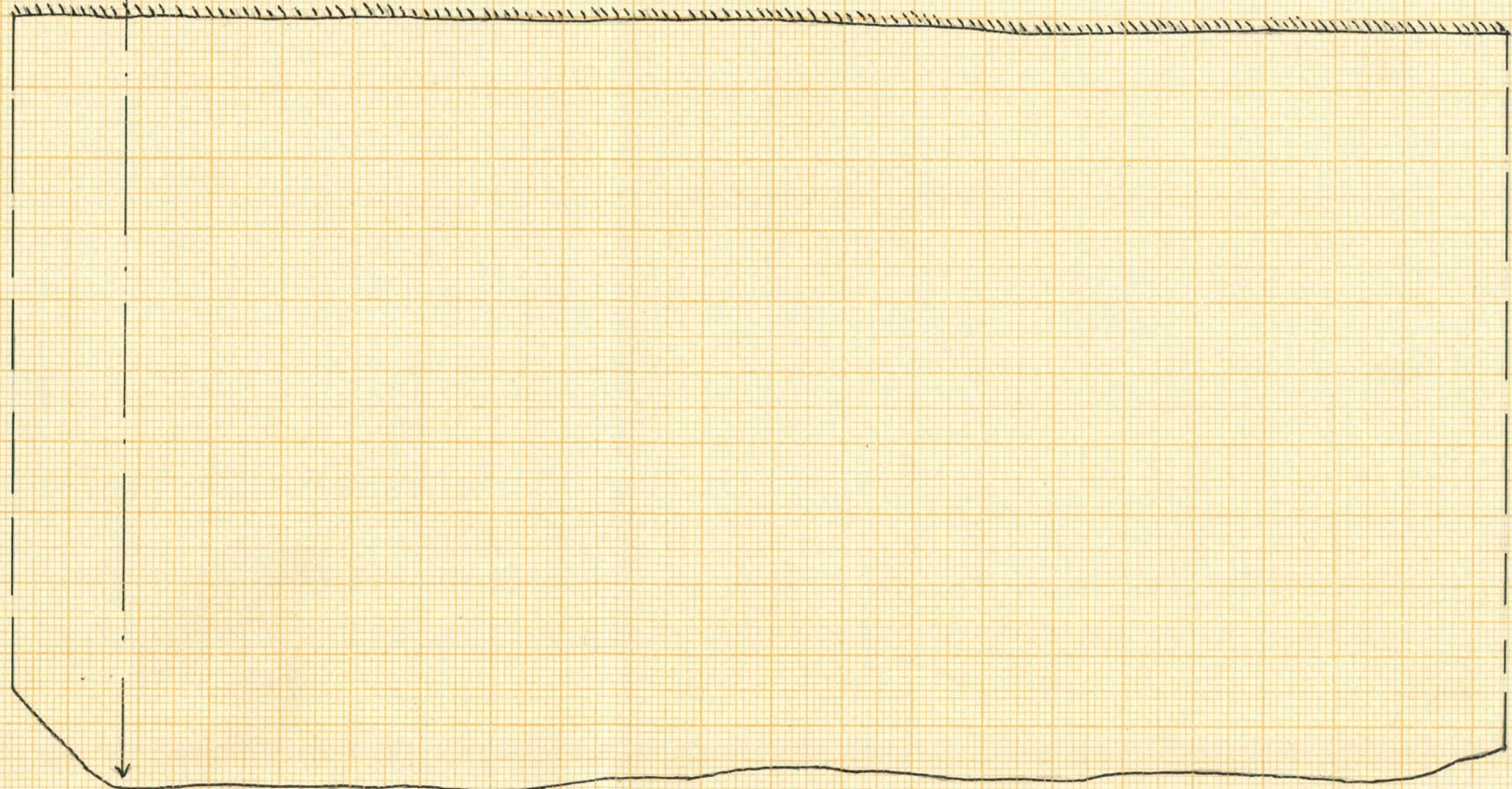
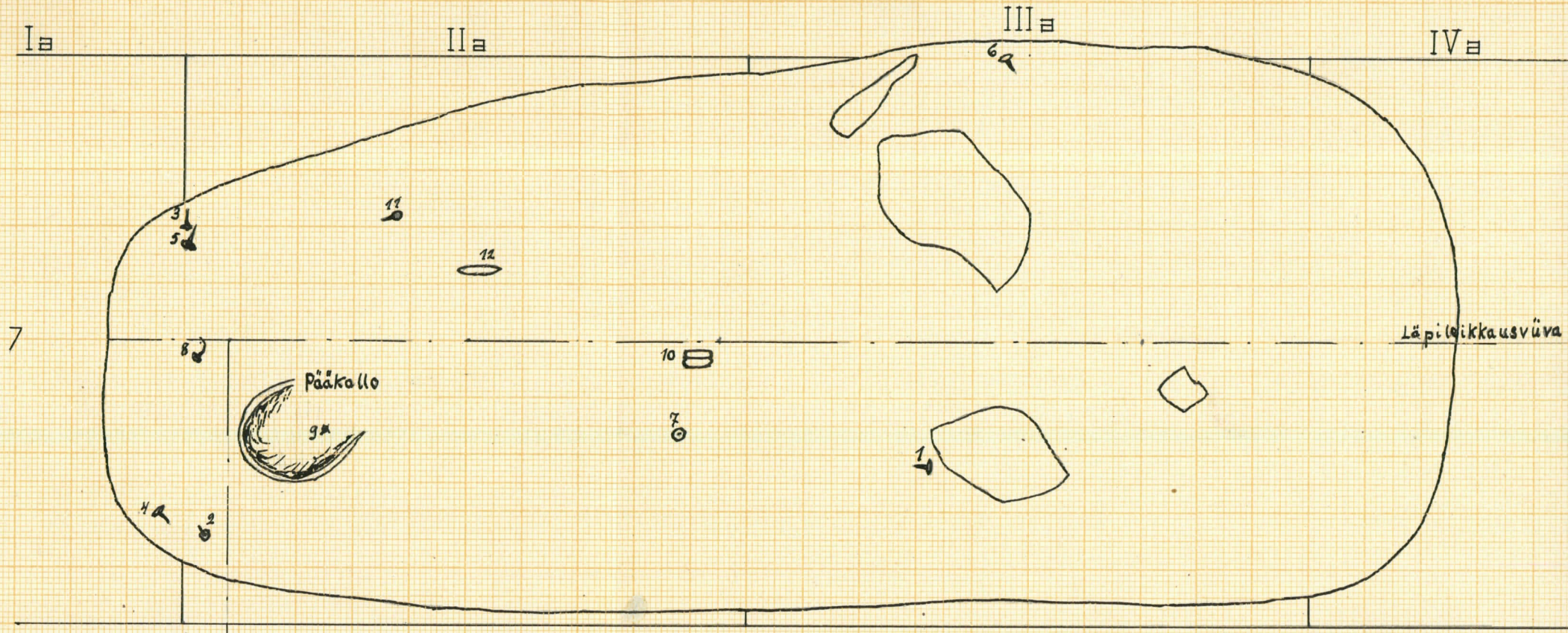
Nousiainen Moisio
Hauta 18
ja sen läpileikkaus

0 1/2 1 m

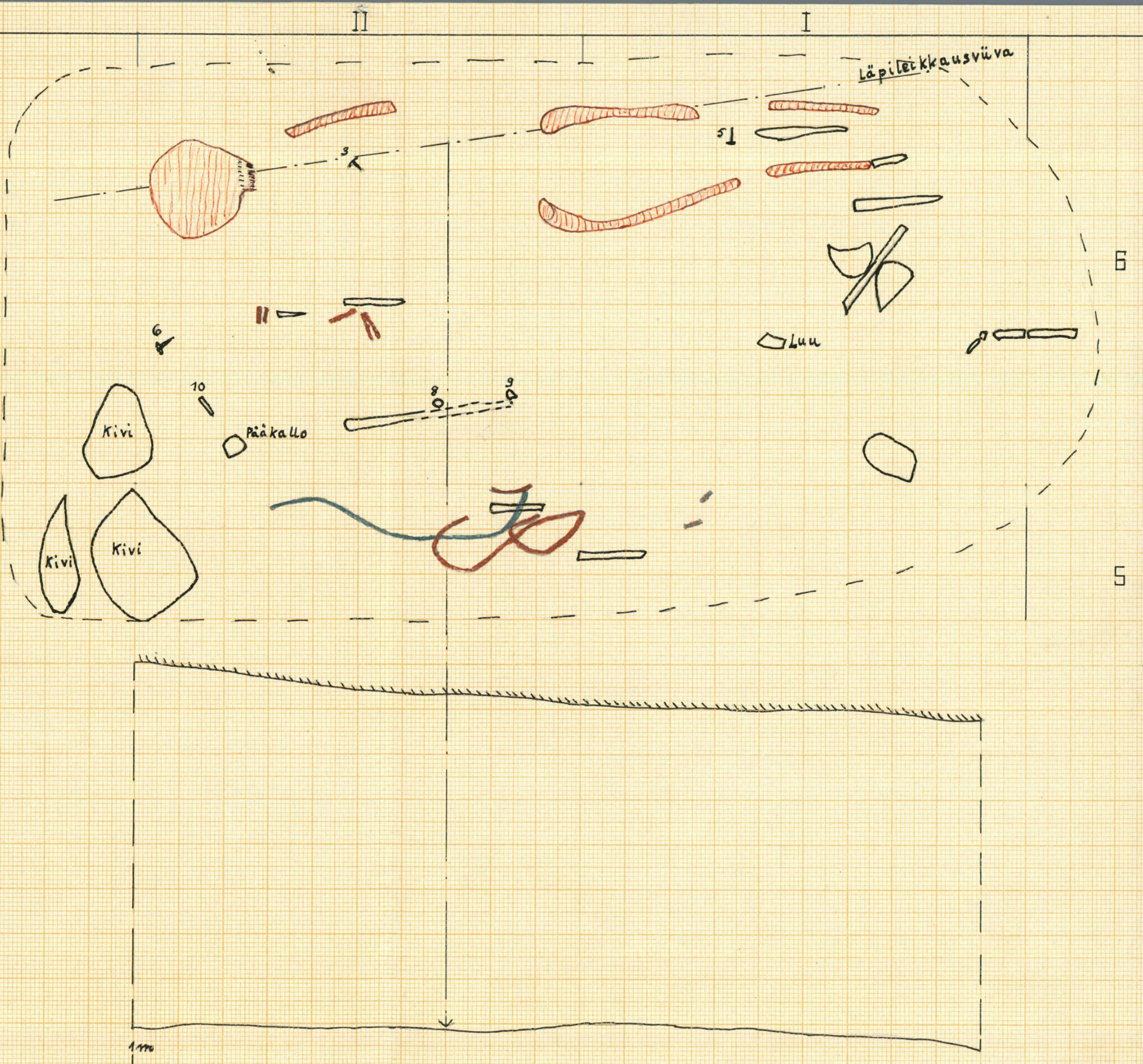
Nousiainen
Moisio

Hautaaja
ja sen
läpileikkaus

0 1/2 1m

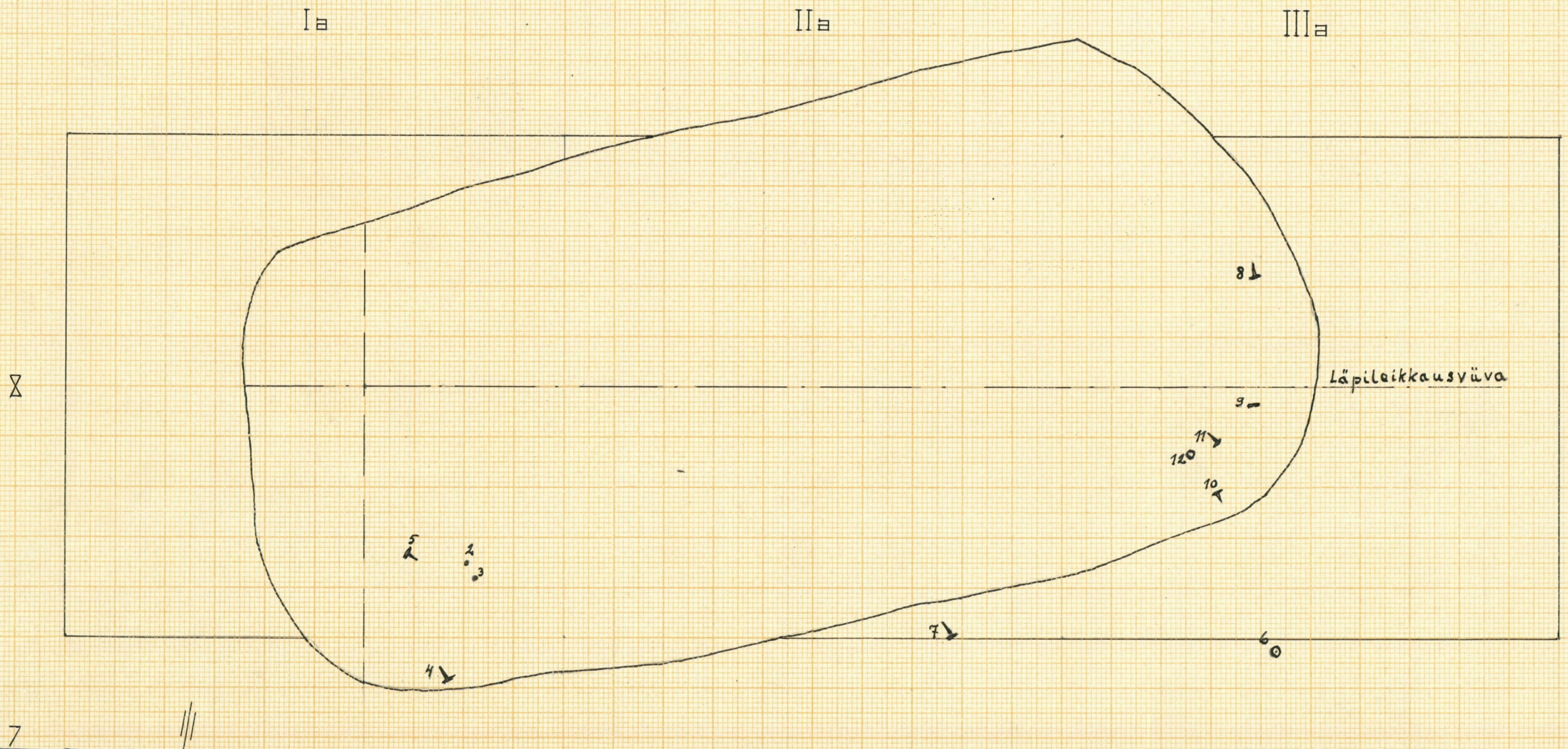
Nousiainen
 Moisio
 Hauta 20
 ja sen
 läpileikkaus

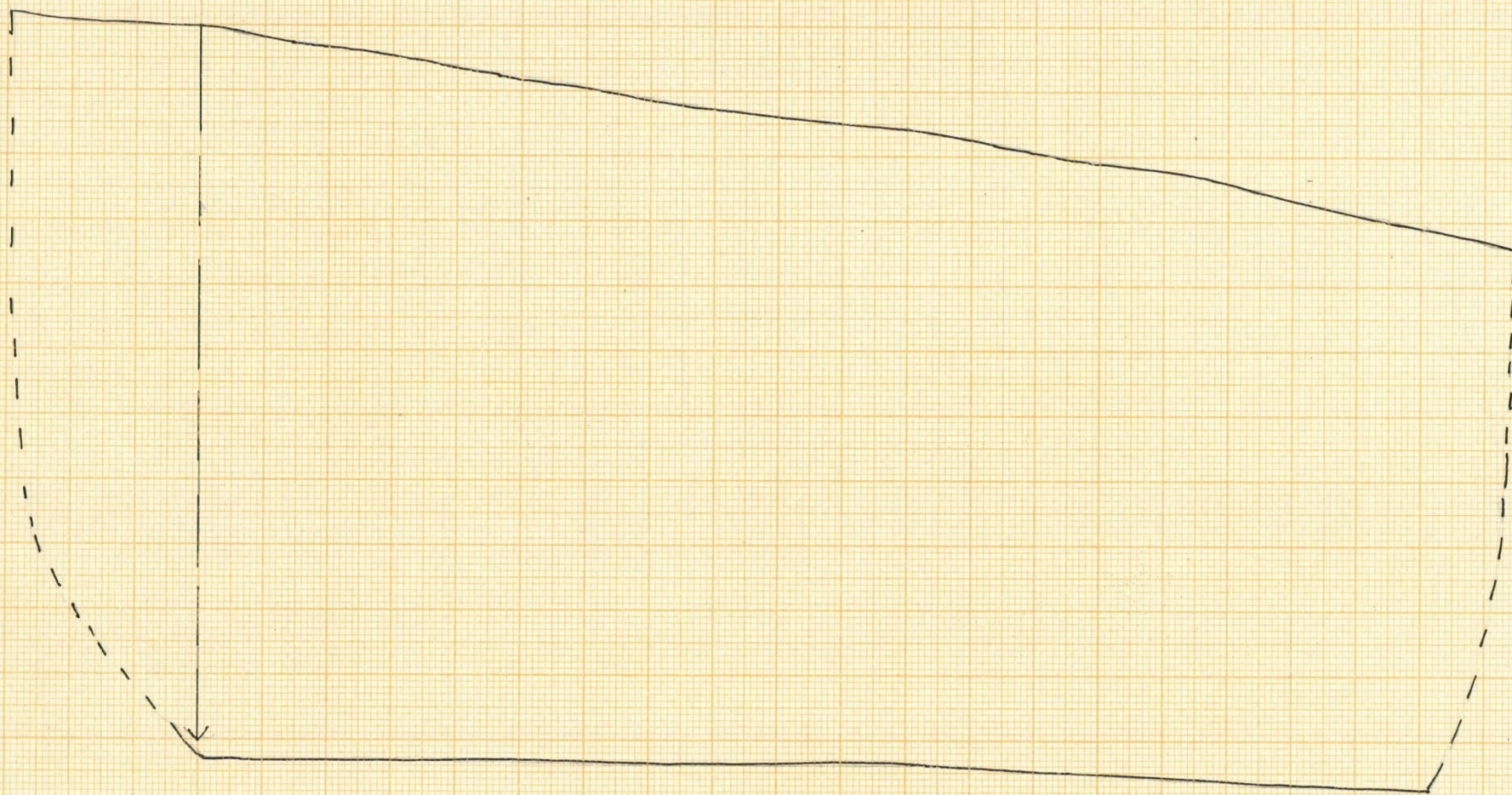

0 1/2 1 m

Nousiainen Moisio

Hauta 21

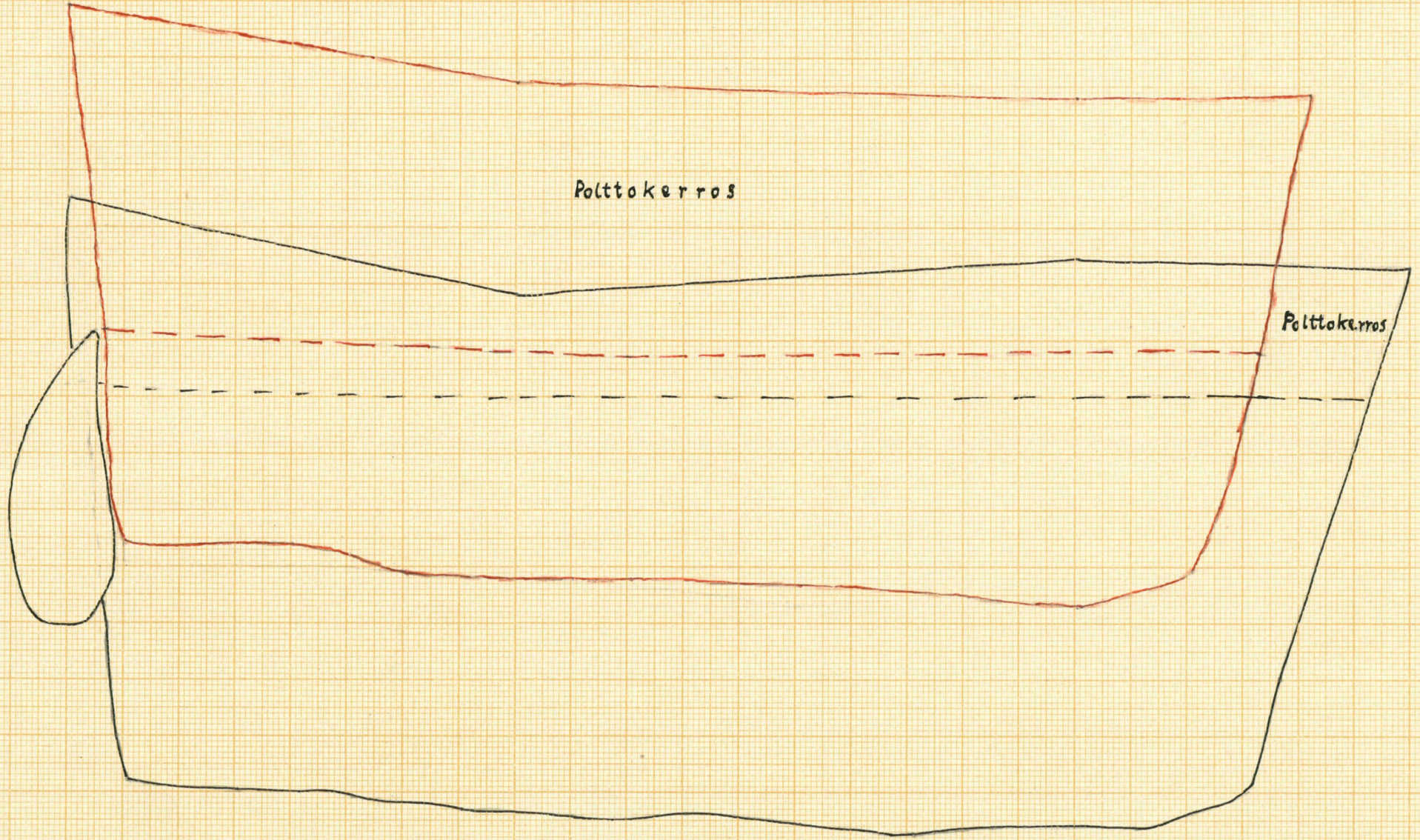

Nousiainen Moisio

Läpileikkaus haudasta 91

Houkainen Morsio 1934

Läpileikkaus haudasta 22

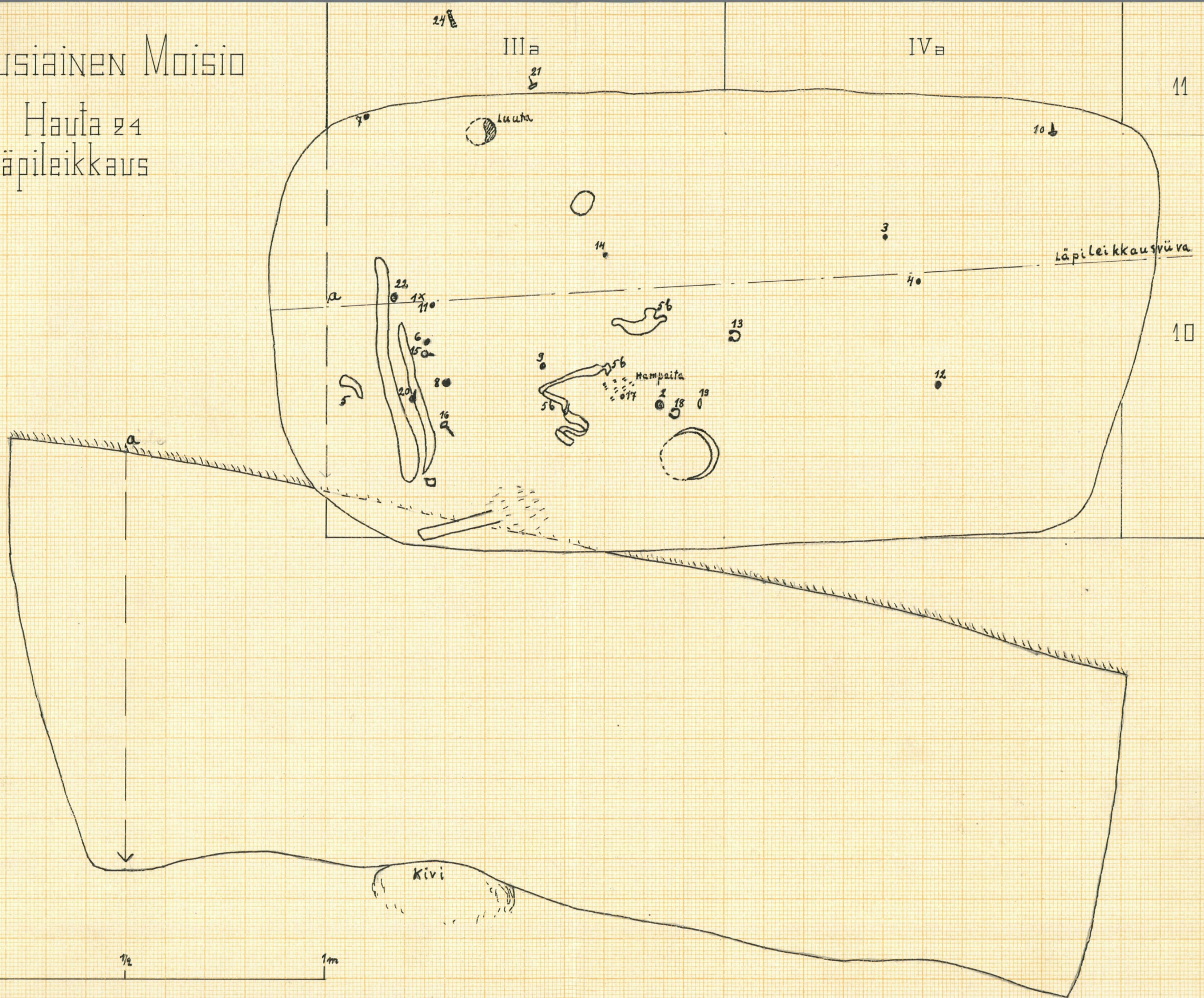
Poltto kerros

Poltto kerros

0 1/2 1 mm

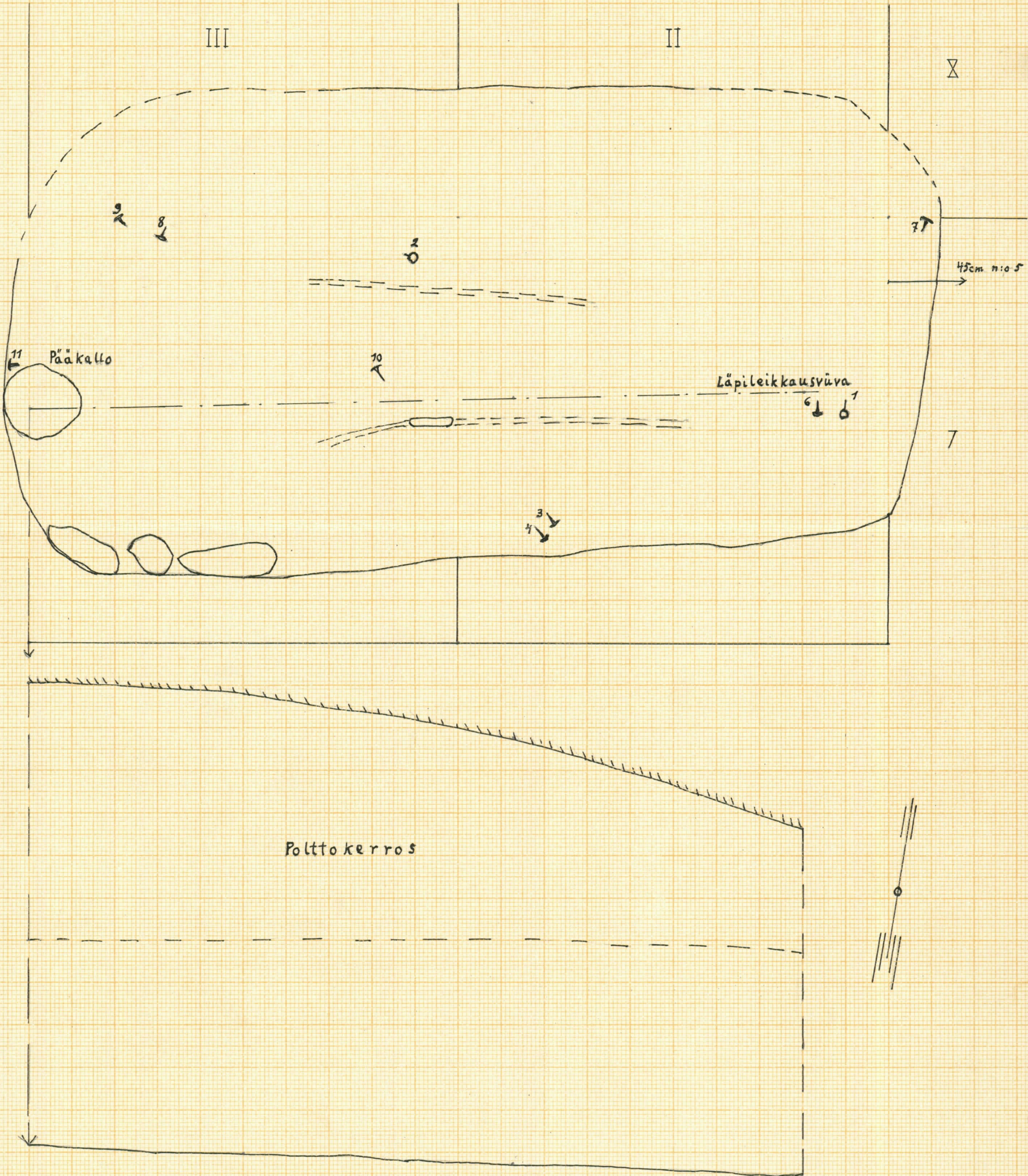
Nousiainen Moisio

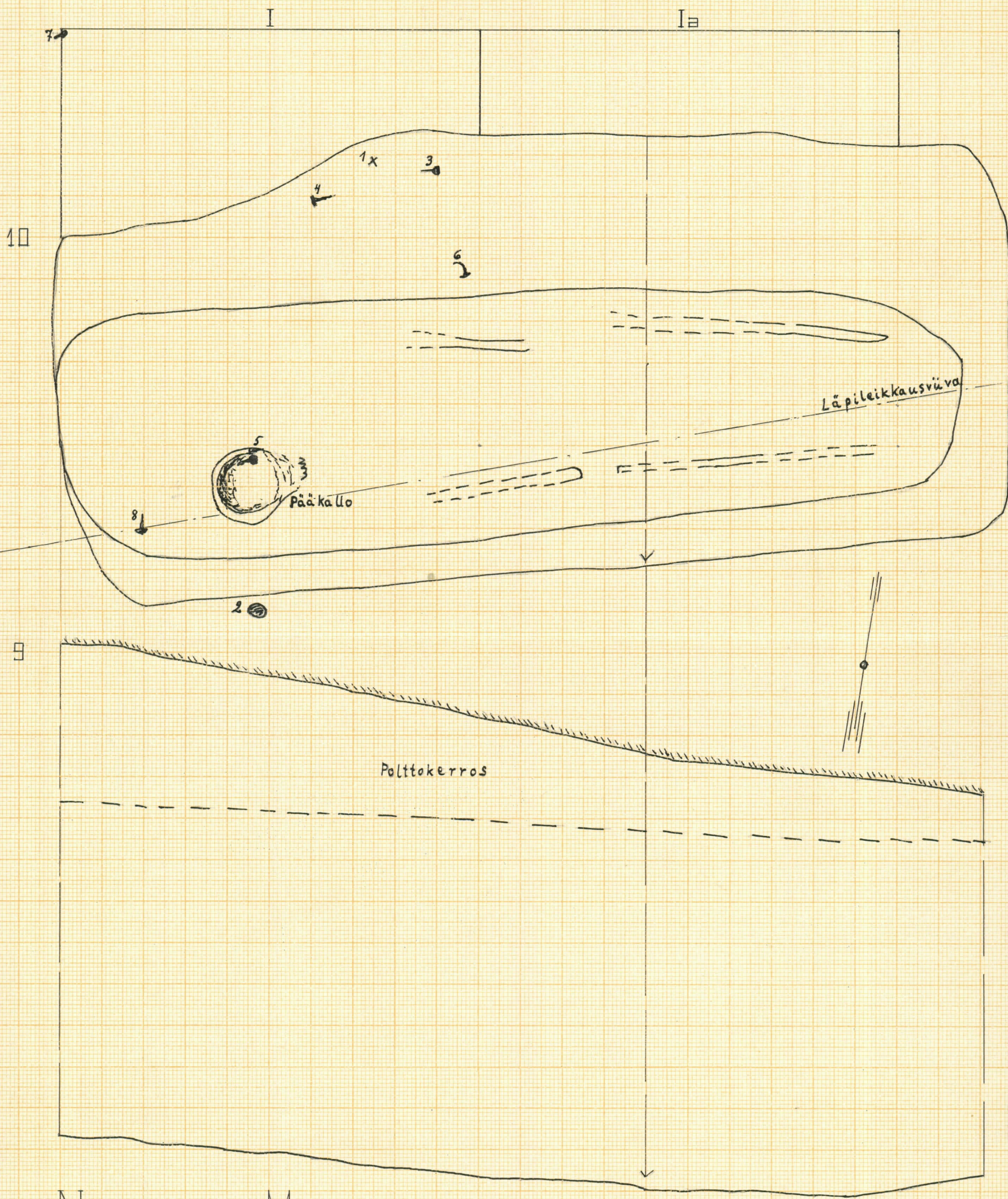
Hauta 24
ja sen läpileikkaus

Nousiainen Moisio

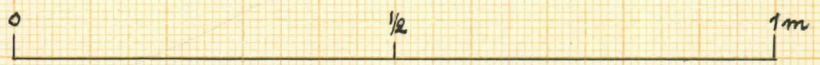
Hauta 23 ja sen läpileikkaus

Nousiainen Moisio

Hauta 25
ja sen läpileikkaus

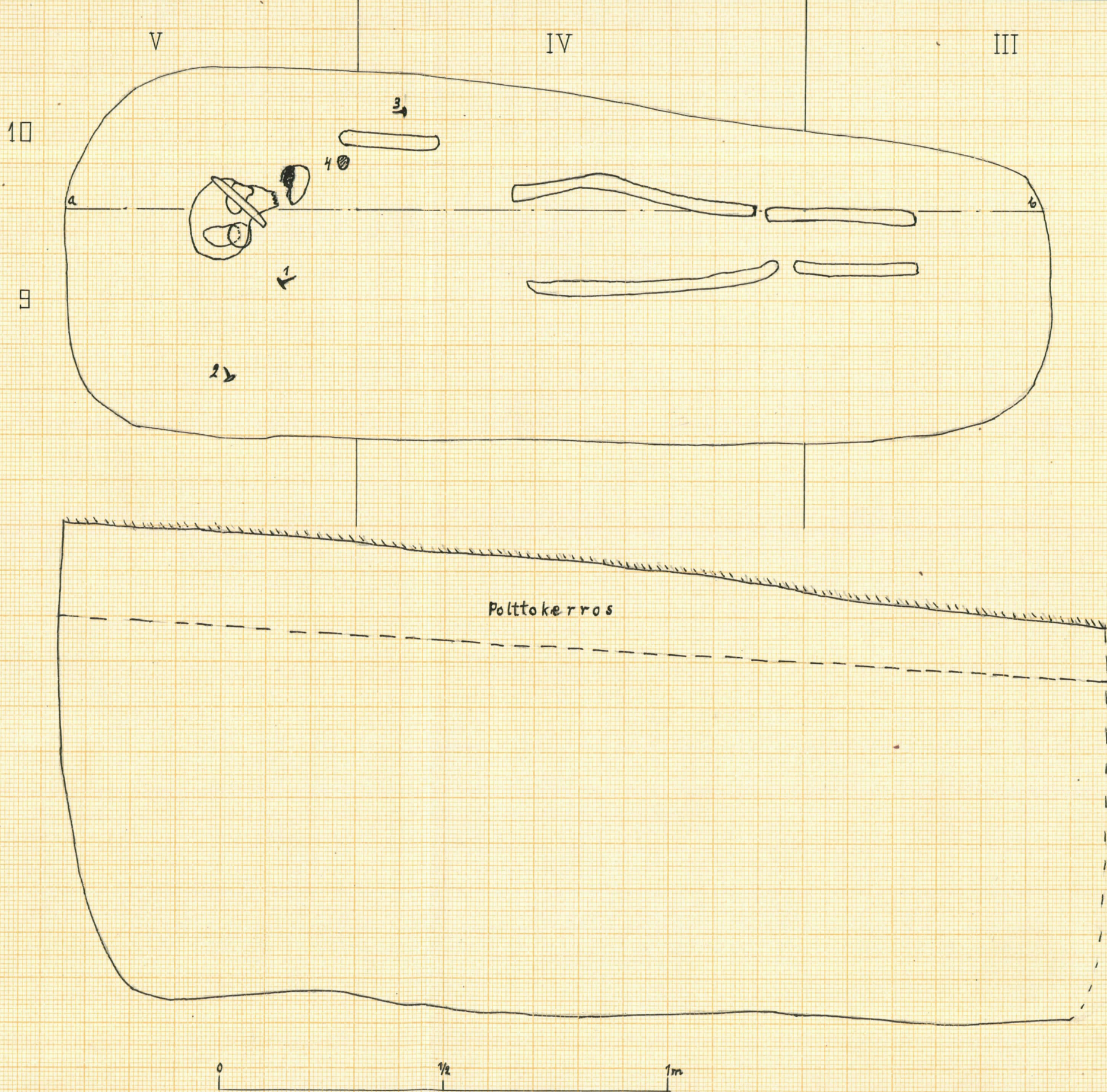

Nousiainen

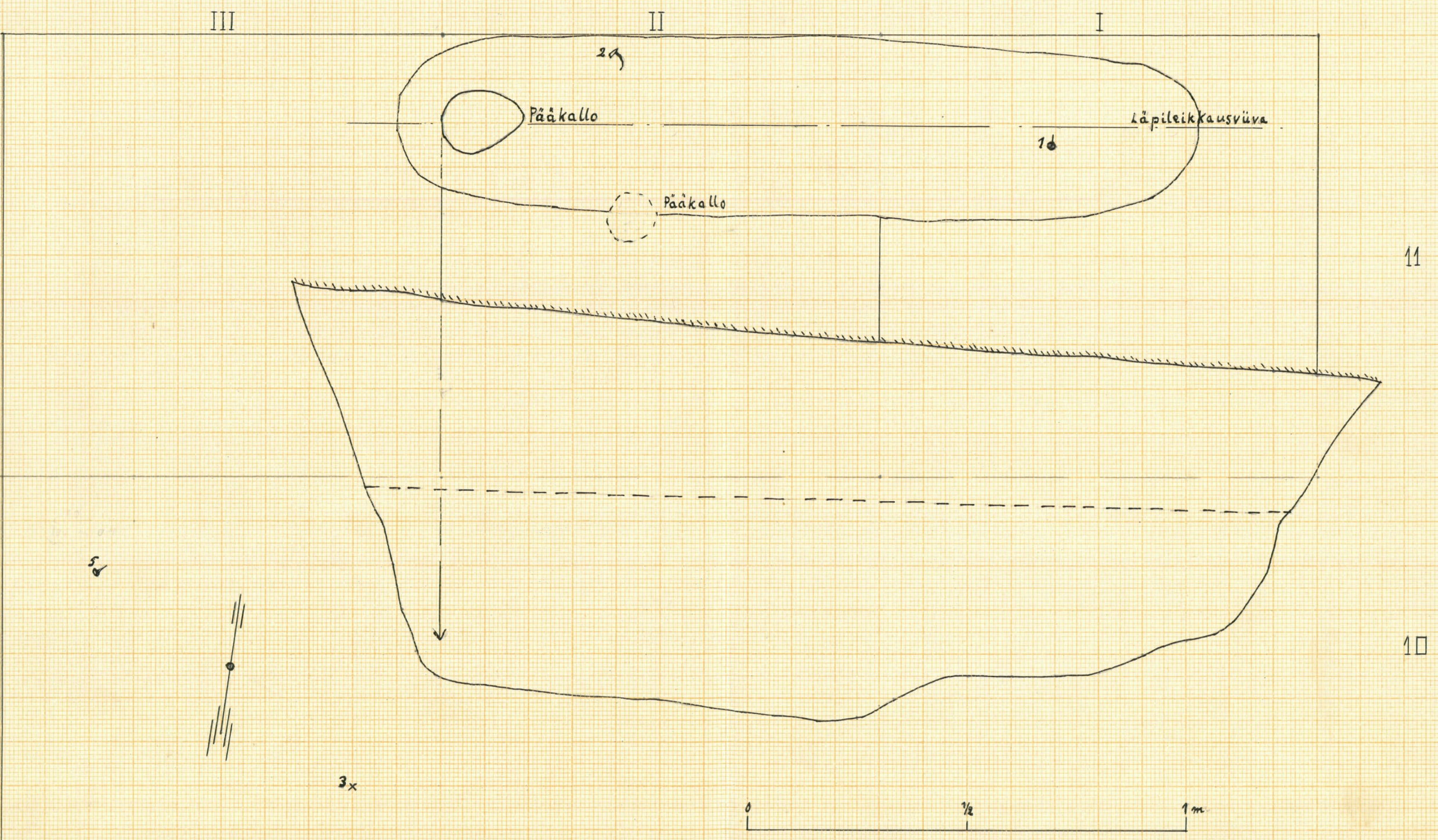
Moisio

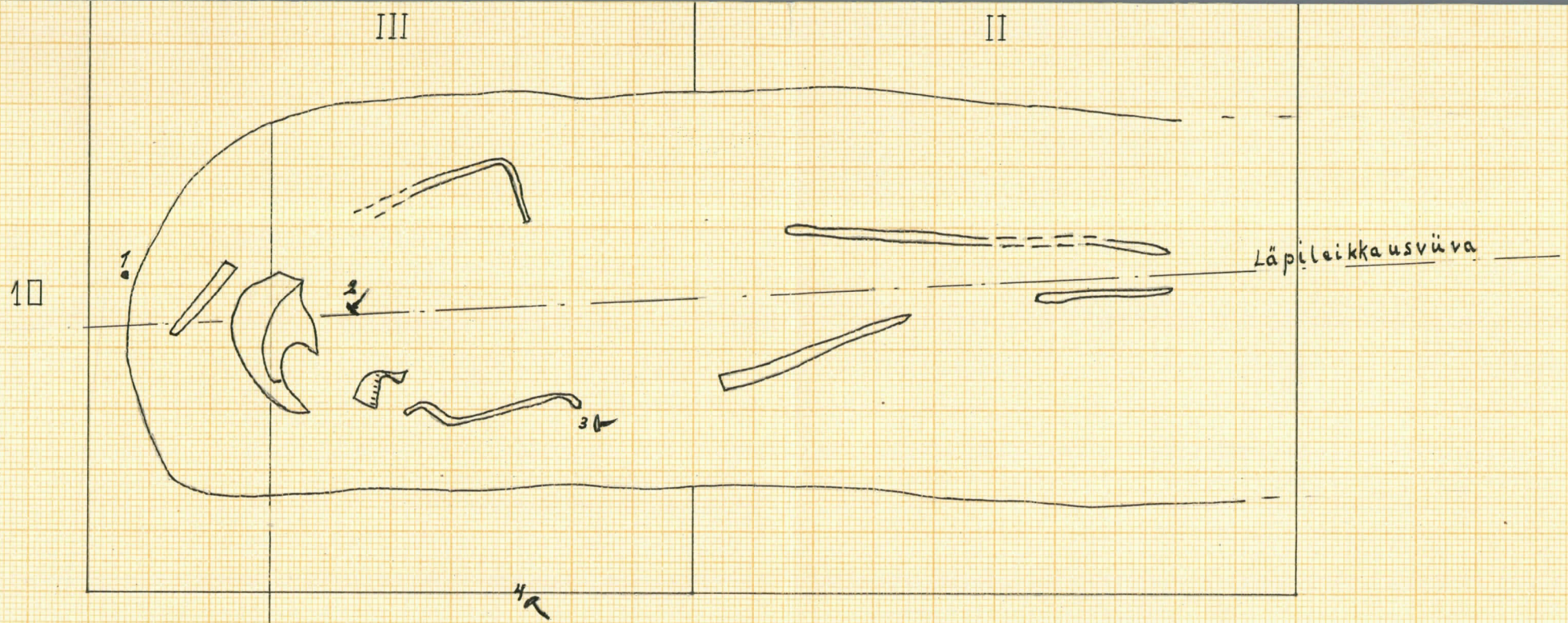
Hauta 28

ja sen läpileikkaus

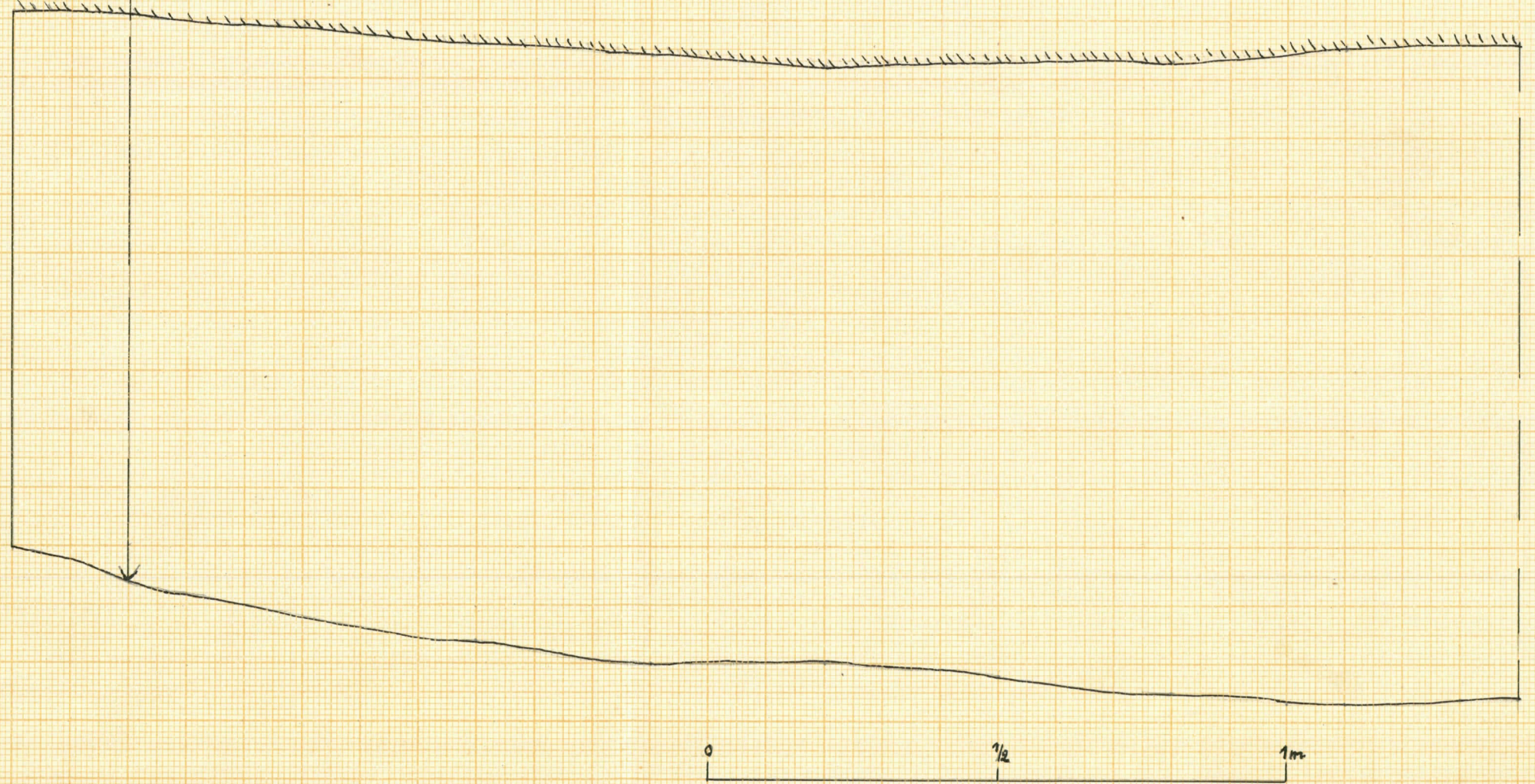
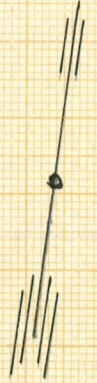

Nousiainen Moisio Hauta 26 ja sen läpileikkaus

Nousiainen
 Moisio
 Hauta 27
 ja sen
 läpileikkaus

rousiainen. Moisio.

1. Myllymäki ja Moisio idästä ⁹⁴⁷⁷ Katin.

2. Myllymäki ja Moisio itäkaakosta ⁹⁴⁷⁸ nähtynä.

H. Lalmo 1934.

Nousiainen, Moisio.

3. Myllymäki ja Moisio ^{9479.} Taka-
kallasta käsin.

4. Kalmistoalue ennen kaivauksia ^{9480.}
kaakosta käsin.

Nousiainen, Moisio.

5. Nokialue I-II: 2-3.

9481.

6. Pintakerros poistettu reunasta
6-9.

9482.

H. Larmo 1934.

Nousiainen, Moiso.

7. Puutujen III-IX: 6-9. Kiviladell-⁹⁴⁹³-
maa etelästä käsin.

8. Kiviladellmaa reunuissa⁹⁴⁹⁴ III-IX:
6-9 kaakosta käsin.

Nousiainen, Moisio.

9. Keihäänkärki ruudusta ^{9495.} VI:10.

10. Ruumishautojen paljastusruu- ^{9498.} deissa 7-10.

Nousiainen, Moisio.

11. Reunishautojen paljastus^{9487.}
reunoissa 7-10 alkod.

12. Pintakerros reunoista I-IX^{9486.}
Ia-IIa, 6-9 on poistettu; reunishau-
tojen ääri rivit saati näkyviin.

Kousiainen, Moisio.

13. Kiviteita runnusta IX: 11.^{9489.}

14. Kaivaukset loppumassa,^{9490.} run-
nut 12-13.

H. Salmo 1934.

Nousiainen, Moisio.

15. Хауға 1. 9491.

16. Хауға 1. 9492.

rousiainen, Moisio.

17. Хауѣа 2. 9494.

18. Хауѣа 2. 9493.

H. Salmo. 1934.

Kousiainen, Moisio.

19. Хауѣа 3. 9495.

20. Хауѣа 5. 9496.

Kousiainen, Moisio.

21.

Шахта 5.

9497.

22.

Шахта 5.

9498.

H. Salmo 1934.

Nousiainen, Moisio.

23. ХауТа 6.

9499.

24. ХауТа 7.

9500.

H. Lammio. 1934.

Kousiainen, Moisio.

25. Хауға 9. 9501.

26. Хауға 13. 9502.

H. Salmo 1934.

Kousiainen, Moisio.

27. Хаула 15. 9503.

28. Хаула 20; pronssikerrettä⁹⁵⁰⁴
ylemmässä kerroksessa.

H. Salmo 1934.

Kousiainen, Moisio.

29. Хаула 20; keskimmäinen ^{2.} 9505.
pronssikerros.

30. Хаула 20; alin pronssikerros ^{9506.}
rivi.

Kousiainen, Moisio.

31. Хаула 22, микари⁹⁵⁰⁷:
saa paljastettu.

32.

Хаула 22.

9508.

Kousiainen, Moisio.

33. Hauda 22, pohjimmaiset ^{9509.} esineet näkyvissä.

34. Hauda 22 esineet paljastettuina. ^{9510.}

H. Laitinen 1934.

Nousiainen, Moisio.

35. Хауфа 27.

9511.

36. Kappelinmäki (keskellä² 9512² lentipuita kasvavana), jossa kansan kerhön mukaan kirkko on sijainnut.

H. Larmo 1934.